

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Minderåriga asylsökande och empowerment

**En kvalitativ studie om ungas erfarenheter
av socialtjänsten i Sverige**

Elin Åberg

Kandidatuppsats (SOPA 63)
VT 2016
Handledare: Anna Rypi

Abstract

Author(s): Elin Åberg

Title: Asylum-seeking minors and empowerment - A qualitative study of young people's experiences of social services in Sweden.

Supervisor: Anna Rypi

This study seeks to examine what experiences former unaccompanied children describe of social services in Sweden based on empowerment theory and narrative analysis. The population constitutes of six young males in the age of 18 to 25. All respondents have experiences of social services in Sweden as unaccompanied children, but none were in the process of seeking asylum during the time the study was conducted. Five of the interviews were conducted over the telephone and one of the interview was conducted face to face. The study was performed with the help of a qualitative method and semi-structured interviews as a further way of collecting data. All interviews were recorded with an audio-recording device. This study suggests that a narrative, alternative story can be found in comparison with a former dominant story of unaccompanied children as silent when meeting social services and authorities. The findings also suggest that a high level of empowerment in the relationship between the unaccompanied minor and the social worker can generate positive effects on other areas of life and result in increased sense of power and control. A low sense of empowerment in the relationship to the social worker, however, can result in the individual looking to expand their emotional energy and belonging elsewhere. Finally, this study suggests that some sense of empowerment is needed to enable unaccompanied minors the use of counter-power.

Keywords: Unaccompanied children, asylum seeking minors, post migration, social services, authority, voices, empowerment, power, control, narrative theory, narrative analysis, emotional energy, counter-power.

Förord

I skrivande stund känns uppsatsens start avlägsen och det är skönt att äntligen vara klar. I arbetet med studien finns dock några personer värda att rikta ett extra varmt tack till.

Tack Sara, för all din hjälp!

Jag vill även passa på att rikta ett stort tack till de organisationer och volontärer som förmedlat information och kontakter i studiens förarbete, samt de respondenter som medverkat och delat med sig av sina erfarenheter. Utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra.

Elin Åberg

Lund, maj, 2016

Innehållsförteckning

Förord.....	3
1. Inledning.....	6
1.1 Barn på flykt.....	6
1.2 Mötet med sociala myndigheter.....	6
2. Problemformulering.....	7
2.2 Syfte.....	8
2.3 Frågeställningar.....	8
2.4 Begrepp.....	8
2.4.1 <i>Ensamkommande barn</i>	8
2.4.2 <i>Upphållstillstånd</i>	8
3. Bakgrund.....	9
3.1 Barnmigranter i en västerländsk kontext.....	9
4. Kunskapsläget.....	10
4.1 Litteratursökning.....	10
4.2 Tillhörighet och sammanhang.....	10
4.3 Ur ett professionellt perspektiv.....	11
4.4 Barnperspektiv och inflytande.....	11
5. Teori.....	12
5.1 Empowerment.....	12
5.1.1 <i>Emotionell energi</i>	13
5.2 Makt inom empowerment.....	14
5.2.1 <i>Empowerment som etablering av motmakt</i>	14
5.3 Narrativ teori.....	15
5.3.1 <i>Vad är en berättelse?</i>	15
5.3.2 <i>Narrativ teori ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv</i>	15
6. Metod.....	16
6.1 Val av metod.....	16
6.2 Metodens förtjänster och begränsningar.....	17
6.2.1 <i>Att minnas och blicka bakåt</i>	18

6.3 Tillvägagångssätt och urval.....	18
6.3.1 Att genomföra intervjuer över telefon.....	19
6.3.2 Databearbetning och analysmetod.....	19
6.3.3 Narrativ analys i praktiken.....	20
6.4 Metodens tillförlitlighet.....	20
6.4.1 Extern och intern reliabilitet.....	20
6.4.2 Extern och intern validitet.....	21
6.4.3 Trovärdighet.....	21
6.4.4 Positionering.....	21
7. Etiska överväganden.....	22
7.1 Informerat samtycke.....	22
7.2 Anonymisering.....	22
7.3 Forskarens roll.....	23
8. Resultat och analys	23
8.1 Empowerment	24
8.2 Emotionell energi och tillhörighet.....	28
8.3 Bristande empowerment och inflytande.....	31
8.4 Motmakt.....	37
8.5 Narrativa vändpunkter.....	38
8.6 Då och nu.....	40
9. Avslutande diskussion.....	41
10. Litteraturlista.....	45
Bilaga 1.....	49
Bilaga 2.....	51

1. Inledning

1.1 Barn på flykt

Trots demografiska förändringar under 2000-talet är ensamkommande barn som målgrupp inget nytt fenomen. Den globala migrationen kan bl.a. förstås mot bakgrund av ekonomiska och strukturella skillnader mellan världens olika länder och regioner eller utifrån politisk instabilitet, konflikter och krig. Även fattigdom och resursfördelning inom ett land kan generera människors flykt, men vad som föranleder ett individuellt barns migration förklaras ofta utifrån en kombination av strukturella och individuella faktorer (Socialstyrelsen, 2013, s. 10).

Det vi idag kallar för ensamkommande barn har dock inte alltid haft samma benämning, vilket gör att det är lätt att förbise historiska exempel av barn som befinner sig på flykt. Sett över tid är det alltså inte ett nytt faktum att barn och unga söker sig till Europa. Däremot finns skillnader avseende det geografiska avståndet mellan avsändar- och mottagarländerna (Malmsten, 2012, s. 37).

1.2 Mötet med sociala myndigheter

Sedan 2006 ligger ansvar för ensamkommande barns dagliga omsorg och individuella behov hos kommun och socialtjänst. Barnen och ungdomarna har under sin asylprocess bl.a. rätt till god omvårdnad och omsorg, utbildning, samt samma hälso- och sjukvård som alla andra barn i Sverige (Länsstyrelsen, 2013; Socialstyrelsen, 2007). De ska också ges möjlighet att framföra sina egna åsikter i frågor som rör dem (SFS 2001:453, Socialtjänstlag), men tvingas ofta anpassa sina berättelser till smala fack för de förväntningar som finns på dem och vad som accepteras av myndigheterna (Lundberg & Dahlquist, 2012, s. 74). Bland annat då förståelsen av ensamkommande barns behov och deras bästa ofta skapas mot bakgrund av både underliggande osagda och uttalade tankar om och förväntningar på dem (Socialstyrelsen, 2013, s. 8).

Lundberg & Dahlquist (2012, s. 74 f) lyfter problematiken som en direkt konsekvens av barnens rädsla för utvisning. Samtidigt diskuterar Kohli hur barnen aktivt väger för- och nackdelar med olika strategier i mötet med myndigheter. Kohli (2006) menar att tystnad är ett komplext fenomen för barn som tvingats migrera och fortsatt lever under osäkra omständigheter och att barnen därför håller koll på hur deras historier tolkas och förstås av

yrkesverksamma. Tätheten i barnens historier ökar dock när barnen går från att leva under villkorad existens till en mer solid tillvaro. Kanske för att berättelserna då kan uttryckas med större trygghet och säkerhet (Kohli, 2006, s. 708; s. 720).

2. Problemformulering

Ensamkommande barn och ungas situation kännetecknas av en paradox. Flera vuxna stöd- och resurspersoner finns runt barnen, men agerar främst utifrån sitt specifika ansvarsområde, vilket riskerar lämna barnen ensamma (Socialstyrelsen, 2013, s. 7). Kritik mot det svenska mottagningssystemet berör den slumpmässiga process som avgör vilken socialarbetare barnet tilldelas, samt yrkesverksammas avsaknad av långvariga relationer till barnen. Enligt flera socialarbetare får det negativa konsekvenser (Melander, 2015, s. 151 f) då stabila, ömsesidiga vuxenkontakter och varaktighet i omsorgen är viktigt för att säkerställa en god psykisk hälsa och möjlighet till självständighet (Socialstyrelsen, 2013, s. 29).

Involverade offentligt anställda beskrivs ofta av de unga i termer av godhet och vänlighet jämfört med t.ex. tidigare negativa erfarenheter av myndigheter och auktoriteter (Tommessen, Corcoran & Todd, 2015, s. 377). I tidigare egna erfarenheter av målgruppen har kontakten med socialtjänsten beskrivits utifrån svårigheter att kontakta myndighetspersoner, samtidigt som bemötandet väl på plats beskrivits som bra och respektfullt. Att relationerna mellan barnen och deras familjer däremot inte prioriteras ses som problematiskt. Många barn är inte ens medvetna om vem som bär ansvar för att eftersöka deras familjemedlemmar (Lundberg & Dahlquist, 2012, s. 73).

För att skapa förståelse för målgruppen och förbättra deras villkor måste gemensamma erfarenheter utredas och analyseras (Lundberg & Dahlquist, 2012, s. 71). Tillvaratagandet av målgruppens erfarenheter är även nödvändigt för etablerandet av en mer omfattande och fördjupad bild. Kanske framför allt då minderåriga asylsökande beskrivs hantera myndighetskontakter utifrån anpassning, tystnad och försiktighet för hur deras historier uppfattas och tolkas (Se: Lundberg & Dahlquist, 2012; Kohli, 2006), men hur ser egentligen målgruppens erfarenheter av mötet med sociala myndigheter ut?

Följande studie har därför för avsikt att belysa före detta minderåriga asylsökandes erfarenheter av mötet med socialtjänsten i Sverige utifrån teorier om

empowerment med tillhörande begrepp. En teori som här definieras som yrkesverksammas stöd och motivation för att individen själv ska lyckas nå och bibehålla en ökad grad av autonomitet och egenmakt över sitt liv (Se: Adams, 2003, s. 5; Askheim, 2007, s. 12).

2.2 Syfte

Följande studie syftar till att undersöka vilka erfarenheter av svensk socialtjänst som finns hos före detta minderåriga asylsökande för att på så vis skapa en fördjupad förståelse för deras resonemang om empowerment och motmakt i tidigare möten med myndigheten.

2.3 Frågeställningar

- Vilka erfarenheter av socialtjänsten i Sverige har före detta minderåriga asylsökande?
- Hur kan erfarenheterna förstås utifrån teorier om empowerment och makt?
- Hur kan erfarenheterna förstås genom narrativ teori och analys?

2.4 Begrepp

2.4.1 *Ensamkommande barn*

Till begreppet ensamkommande barn hör personer under 18 år som anlänt till ett land för att söka asyl utan medföljande förälder eller annan legal vårdnadshavare.

2.4.2 *Uppehållstillstånd*

Uppehållstillstånd kan enkelt förklaras som att din asylansökan hos Migrationsverket har accepterats och att du därmed har rätt att stanna i Sverige. Migrationsverket ger i vissa fall tidsbestämda uppehållstillstånd, men följande studie kommer fortsatt endast referera till uppehållstillstånd som permanenta. Permanent uppehållstillstånd (PUT) innebär att ditt asylärende avslutas och att du nu har rätt att stanna i Sverige så länge du vill. Kommunen där du är boende har fortsättningsvis hela ansvaret för dig (Migrationsverket, 2014).

3. Bakgrund

3.1 Barnmigranter i en västerländsk kontext

Under 1900-talet förekommer flera exempel på när konflikter orsakat att barn tvingas fly, antingen då de skickats iväg av sina familjer eller givit sig av på eget initiativ (Ascher, 2009, s. 1262 *f*; Malmsten, 2012, s. 12; s. 37). De barn som tvingas fly utan sina föräldrar eller annan medföljande vårdnadshavare anses vara en av de mest utsatta grupperna i dagens västerländska samhällen (Tommessen et al, 2015, s. 382). Speciellt då resan ofta innebär stora påfrestningar och risker som t.ex. trafficking eller människosmuggling, men också eftersom barnens egna känslor om flykten ofta är underordnade familjens beslut. Barnen är ofta inte delaktiga i beslutet och har därför ingen mental förberedelse inför uppbrottet. Ibland flyr barnen utan att veta vart de kommer att hamna och ibland reser de med förhoppningar om en bättre tillvaro, vilket inte sällan resulterar i att barnen anländer oförberedda på de svårigheter som de kan komma att mötas av i mottagarlandet (Tunström, 2010, s.6). Gemensamt för många barn och ungdomar är dock att de söker en trygg plats där de hoppas få utbilda sig och skapa ett bättre liv (Socialstyrelsen, 2013, s. 10).

Ensamkommande barns levnadsvillkor anses i stor utsträckning påverkas av asylprocessen och huruvida uppehållstillstånd accepteras eller nekas (Connolly, 2015, s. 72 *f*; Farmbrough, 2014, s. 273; Lundberg & Dahlquist, 2012, s. 72). Perioden av ovisshet i väntan på asylbesked beskrivs innebära en ökad stress och oro, vilket kan skapa negativa konsekvenser för barnens mentala hälsa. Asylprocessen beskrivs till och med skapa hinder för möjligheten att skapa sig ett bättre liv (Bergman, 2010, s. 9; Tommessen et al, 2015, s. 382).

Erfarenheterna av att leva ett liv i väntan på uppehållstillstånd kan också förklaras i termer av bristande makt, vilka upplevs bestå i brist på bl.a. ägodelar och resurser, samtidigt som det också beskrivs härröra från bristande känslor av omhändertagande. Paradoxalt nog befinner sig barnen och ungdomarna i ett system som i en svensk kontext formas av ett självständigt, individualistiskt ideal (Gustafsson, Fioretos & Norström, 2012, s. 75 *f*).

4. Kunskapsläget

4.1 Litteratursökning

I följande studie har eftersökandet av tidigare forskning avgränsats utifrån bl.a. tidsaspekt och vems perspektiv som tagits i beaktning. Nyligen gjorda studier där ensamkommande barn och unga fått framföra sina åsikter om sammanhanget i mottagarlandet har varit att föredra då forskningsfältet om barns migration är relativt brett och utforskat avseende ankomsten i mottagarlandet och fortsatt. Studier om hela familjers migration har inte prioriterats.

4.2 Tillhörighet och sammanhang

Flera barn beskriver sig själva ha kommit från en farofylld miljö till en plats som känns trygg (Tommessen et al, 2015, s. 377). Däremot präglas tiden i det nya landet och i transit av stor oro där många barn uppges lida av psykiska besvär som t.ex. posttraumatisk stress, depression och oro (Malmsten, 2012, s. 12; s. 54). Brist på stöd från den egna familjen eller förlust av familjemedlemmar beskrivs även vara ett av de största problemen barnmigranter möter i sitt nya sammanhang (Engebrihtsen, 2003, s. 198) då barnens situation även påverkas av hur barnens föräldrar och syskon har det (Melander, 2015, s. 154).

Genom sociala relationer, både nära och mer avlägsna, beskrivs minderåriga asylsökande hantera och skapa sammanhang av tillhörighet, samtidigt som det också är genom sociala relationer ungdomarna förhåller sig till omgivningens olika grupperingar av ”vi” och ”dem” (Wernersjö, 2015, s. 463). Flera ungdomar beskriver starka känslor av att vara en främling i förhållande till både omgivningen och sig själva, vilket kan påverka det dagliga livet även långt efter en avslutad asylprocess (Gustafsson et al, 2012, s. 75). Ungdomarna är mycket medvetna om sina positioner och många känner därför sig också marginaliserade på flera grunder (ibid.). Däremot menar Wernersjö (2015) att målgruppens tillhörighetsanspråk villkoras av andra som besitter makten att acceptera eller neka tillträde och också fortsatt har makt att inkludera eller exkludera individen i gruppen (Wernersjö, 2015, s. 463).

Vikten av socialt stöd som avgörande skyddsfaktor och mentorsstöd för nyanlända asylsökande barn och ungdomar är några punkter som diskuteras gynna en positiv utveckling (Tommessen et al, 2015, s. 382). Även om utbildning

och etablering på arbetsmarknaden vanligtvis anses vara skyddande faktorer mot social utsatthet menar Behtoui & Olsson (2014) att investering i utbildning inte lönar sig i lika stor utsträckning för unga migranter. Istället menar de att barn till migranter ofta placeras i underordnade positioner, vilket inte är fallet med barn till inrikes födda svenskar (Behtoui & Olsson, 2014, s. 792). Även en genomgång av svensk skolforskning avseende ungas utbildningskarriär påvisar att barn med utländsk bakgrund överlag hyser högre utbildningsaspirationer än andra elever, men trots det är underrepresenterade i eftergymnasiala utbildningar (Socialstyrelsen, 2013, s. 24).

4.3 Ur ett professionellt perspektiv

Signorini (2015) problematiserar att asylsökande tvingas offentliggöra sitt lidande för att tillåtas stanna, vilket innebär att yrkesverksamma både delar och spelar en stor roll i produktionen av barnens publika narration. Däremot beskrivs ensamkommande barn ofta som tysta och reserverade, vilket enligt yrkesverksamma socialarbetare skapar svårigheter (Signorini, 2015, s. 402). Malmsten (2012) menar att svårigheter mellan barnet och socialarbetaren resulterar i att socialarbetare bl.a. undviker att fråga om barnens bakgrund då det kan väcka obehagliga minnen eller försätta dem i en situation där de tvingas berätta motstridiga uppgifter i förhållande till en pågående asylutredning. Det finns även föreställningar om att barnen är trötta på att prata om sin bakgrund och att man som socialarbetare därför gör bäst i att undvika att förgivetta att barnen har problem innan de själva signalerat att de behöver hjälp (Malmsten, 2012, s. 44). Även Ottosson, Eastmond och Schierenbeck (2012) lyfter ensamkommande barns möte med myndigheter utifrån ett professionellt perspektiv. De diskuterar en konflikt mellan klientfokus kontra effektivitetskrav och menar vidare att barnets behov inte alltid prioriteras över organisationskonflikterna (Ottosson et al, 2012, s. 260 ff).

4.4 Barnperspektiv och inflytande

Barnperspektivet inom sociala myndigheter i Sverige anses vara starkt knutna till Barnkonventionen och syftar till att säkra barnets trygghet och bejaka deras rättigheter, samt stärka barnets position i relation till övriga parter (Andersson,

2000, s. 176 ff; Socialstyrelsen, 2013, s. 8). Däremot finns det ingen tydlig definition av vad barnets bästa egentligen är då begreppet utgår från generella normer och bedömningar i varje enskilt fall (Socialstyrelsen, 2003, s. 60).

Att göra barns delaktighet till verklighet är en utmaning som kräver att barnet eller den unge ges verkliga möjligheter att föra sin talan (Socialstyrelsen, 2013, s. 41). Dock menar Engebrigtsen (2003, s. 198 f) att barnets bästa i den juridiska processen är ett ofullständigt instrument eftersom beslut ändå tenderar att förbise barnets och familjens behov. Speciellt då det uppstår konflikter mellan begreppet som juridisk princip och den generaliserade norm avsedd att tillämpas i det individuella fallet. Kritik mot barnets bästa avser också en kulturblindhet till följd av begreppets kontextbundenhet (ibid. s. 198).

Även Níraghallaighs studie visar på en komplexitet i relationen mellan barnet och myndigheten. Dock lyfter Níraghallaigh minderåriga asylsökandes bristande tilltro till myndigheter som förklaring till deras tystnad, vilken i en kontext av multikulturella möten kan missuppfattas som bristande samarbetsvilja, försvar eller passivitet hos den unge och därmed försvåra relationen (Níraghallaigh, 2012, s. 97). Det är dock inte omöjligt att barnen istället känner sig tvingade att visa respekt och tacksamhet gentemot vuxna och auktoriteter, vilket kan ses som en alternativ förklaring (Malmsten, 2014, s. 29).

Ensamkommande barn upplever själva att de ibland får möjlighet till delaktighet gällande konkreta och vardagliga frågor, som t.ex. vilken mat de ska äta på boendet. Socialsekreterare beskrivs vara lyhörda för önskemål, men barnen upplever ingen delaktighet i frågan om att få stanna i Sverige eller inte (Socialstyrelsen, 2013, s. 41).

5. Teori

Nedan diskuteras studiens teoretiska utgångspunkter. Följande studie använder sig av empowermentteori och narrativ teori för analys av empiri.

5.1 Empowerment

Begreppet empowerment kan anses betona vikten av att stödja personer som befinner sig i en utsatt situation, men handlar också om makten över sin tillvaro och att få möjlighet att delta på lika villkor (Adams, 2003, s. 5; Askheim, 2007, s.

12). Även om det finns olika inriktningar inom teorin delar de alla samma positiva syn på människan som ett i grunden aktivt och handlande subjekt som vill och vet sitt eget bästa. Människorna betraktas som aktörer med god kunskap om sin egen situation, jämfört med tidigare föreställningar om människan som passiv, okunnig och i behov av styrning (Askheim, 2007, s. 12; s. 19). En tankemodell som förekommer inom paternalism (Starrin, 2007, s. 67).

Empowermentbegreppets rötter återfinns bl.a. inom marxismen och psykoanalysen där kopplingar görs till Marx uppmaningar till arbetarna att frigöra sig kapitalisternas förtryck. Rötterna i psykoanalysen kopplas till teori och behandling där individen genom samtal ska medvetandegöras sina hämmande tankar och då få förutsättningar att skapa förändring (Rønning, 2007, s. 41). I relation till socialt arbete menar Askheim och Starrin (2007, s. 206) dock att det sociala arbetets administrativa ramar och värderingar om utsatta grupper skapar hinder för utövandet av empowerment i praktiken. De menar att stor vikt ligger vid den professionellas roll för att stärka individen (Askheim & Starrin, 2007, s. 215), även om yrkesverksamma inte kan maktgöra en individ utan enbart kan skapa möjligheter för villkor och förutsättningar så att personen själv kan ta makt över sitt liv (ibid.).

5.1.1 Emotionell energi

Emotionell energi är ett begrepp som refererar till de känslor vi känner när vi deltar i ett sammanhang där vi kommer till vår fulla rätt. Vi fylls då av positiv energi som kan yttra sig i t.ex. entusiasm, självtillit och handlingskraft (Starrin, 2007, s. 65). Sammanhang och möten med andra kan också tömma oss på emotionell energi och känslan av kontroll, vilket leder till att vi känner oss missmodiga och maktlösa. Om vi lider av dålig självkänsla får vi även svårt att känna samhörighet med andra. Detsamma gäller om vi utsätts för kränkningar eller förödmjukelser. Vi blir då istället rädda och vågar inte ta egna initiativ eftersom det riskerar att försätta oss i en social skamvrå (Starrin, 2007, s. 66).

Brist på emotionell energi kan ses som motpol till empowerment, vilket innebär en sammankoppling av känslor och makt. När en individ fylls av emotionell energi känner sig hen både god och värdefull. Personen upplever att det hen gör är rätt och riktigt, samtidigt som individer med låg emotionell energi istället känner sig misslyckade och osäkra på det rätta och riktiga i vad de gör

(Starrin, 2007, s. 65). Därmed kan låg emotionell energi tolkas utifrån känslor av maktlöshet, vilka kan brytas då personen blir en del av en grupp eller social rörelse. Känslor av isolering och osäkerhet bryts och övergår då istället till känslor av stolthet och styrka (Westerlund, 2007, s.95).

5.2 Makt inom empowerment

Maktbegreppet inom empowerment kan beskrivas handla om att ha makt *till* något istället för makt *över* något eller någon (Husom, 2007, s. 162). Dock är maktanspråk svåra att angripa som klient inom välfärdsinsatser som socialtjänsten då det ligger makt i både struktur, rutiner och fysisk strukturering, vilka arbetar mot klienten (Rønning, 2007, s. 34).

5.2.1 Empowerment som etablering av motmakt

Empowerment handlar alltså även om makt och motmakt. Däremot innebär inte begreppet att den ena partens makt minskar automatiskt då den andra partens makt ökar. Ett möte innehållande informationsförmedling mellan den unge och socialsekreteraren kan alltså ses som en omfördelning av makt utan att någon av parterna egentligen förlorar makt (Starrin, 2007, s. 70).

Vid tillämpning av empowerment som motmakt läggs stor vikt vid sambandet mellan den enskilda individens livssituation och de samhälleliga, strukturella förhållanden för att förändra de villkor som gör att hen befinner sig i en utsatt eller maktlös situation. Samtidigt utgår man ifrån att individens position i samhällsstrukturen är ett resultat av människors skapande och historiska processer, vilka dikterar graden av makt och kontroll individen har över sitt liv. Då förhållandena är skapta av människor innebär motmakten att förhållandena kan ändras. Att gå samman med andra som också befinner sig i samma sociala position är ett av flera möjliga uttryck för kollektiv empowerment (Starrin, 2007, s. 73) och därigenom även kollektiv motmakt. När individen förstärks genom empowerment får hen bättre således självförtroende, större kunskaper och färdigheter (Askheim, 2007, s. 19 f).

5.3 Narrativ teori

Språket avbildar inte enbart en redan existerande verklighet. Istället skapar vi den sociala verklighet vi upplever genom att berätta, beskriva och förklara. Språket kan ses som en social aktivitet där vi gemensamt skapar identiteter och relationer, men också värderings- och normsystem då kunskapen vi har och producerar inte är en objektiv eller generell sanning (Johansson, 2005, s. 18; s. 26). Genom att berätta historier gör vi också något; vi argumenterar, förnekar, poängterar, förklarar eller presenterar en bild av oss själva (ibid. s. 83; s. 88 f)

Narrativ teori och analys härrör från en rad olika teoretiska traditioner som t.ex. strukturalism, psykoanalytisk teori, feministisk analys, hermeneutik, diskursanalys, socialkonstruktivism, m.fl. (ibid. s. 20), men mer konkret kan narrativ teori beskrivas som teorin om berättelsen. Berättande handlar således inte bara om att skildra händelser från det förflutna, utan istället om att berättandet i sig också är en form av kunskap (ibid. s. 41).

5.3.1 Vad är en berättelse?

Det finns flera olika typer av förhållningssätt som forskare tidigare använt för att definiera vad en berättelse är, men vad som räknas till en berättelse innehåller inga absoluta kriterier. Däremot kan en berättelses centrala element anses bestå av en handlingsram, karaktärer och miljö, samt en idéram eller ett tema (ibid. s. 125; s. 131 f). I följande studie kan intervjuerna i sin helhet ses som berättelser, samtidigt som olika delar av intervjun också kan ses som fristående berättelser då utvalda citat också skildrar separata händelser och erfarenheter.

5.3.2 Narrativ teori ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv

I socialkonstruktivistiska perspektiv inom narrativ teori återfinns en kritisk inställning till självklar kunskap och samband mellan kunskap och sociala processer, samt mellan kunskap och social handling. Berättelser anses vara skildrade ur ett specifikt perspektiv av någon eller några för någon med ett direkt syfte, vilket innebär att alla berättelser ingår i ett system av representation, mening och social praktik i en specifik historiskt, kulturell eller social kontext (ibid. s. 57). Ett socialkonstruktivistiskt perspektiv utmanar alltså idéer om att det finns en sann, reell verklighet då berättelser inte ses som uttryck för hur det

faktiskt är eller var, utan istället som sociala konstruktioner (ibid. s. 26).

Dominerande berättelser om vems sanning som lyssnas till och blir betrodd reglerar även vad, när, var eller hur en berättelse får berättas och av vem. De dominerande berättelserna anses vara relaterade till samhällsliga maktförhållanden, men det finns också *alternativa berättelser*, vilka kan ses växa fram i kritiken till rådande, dominerade berättelser. De alternativa berättelserna innehåller nya huvudpersoner och intriger, samtidigt som de inte undgår att också reproducera vissa av de dominerande berättelsernas maktanspråk (ibid. s. 71).

6. Metod

Nedan diskuteras val av metodologisk ansats och insamlingsmetod. Följande studie tillämpar en kvalitativ ansats med intervju som insamlingsmetod.

6.1 Val av metod

Kvalitativ forskning kan enkelt förklaras utifrån sitt breda fokus på ord och upplevelser, framför siffror och kvantifiering av data (Bryman, 2011, sid. 340). Då min avsikt varit att analysera erfarenheter och upplevelser framför kvantifierad data lämpar sig här en kvalitativ metod bra för att besvara frågeställningarna.

Intervjuer karaktäriseras av flexibilitet och strävan efter att blottlägga betydelser framför att skapa jämförbarhet, men anses även ge god inblick i människors upplevelser, erfarenheter, åsikter, känslor och attityder (May, 1997, s. 148; s. 152). Då det i förarbetet uppstod svårigheter med att hitta respondenter som kunde ställa upp på intervju ansikte mot ansikte, genomfördes istället intervjuerna huvudsakligen över telefon, vars för- och nackdelar diskuteras längre ner i texten. Under intervjuerna fick respondenterna inledningsvis presentera sig själva för att sedan fritt berätta om sina erfarenheter utifrån av mig valda teman (Se: Bilaga 2). Syftet var att minska respondenternas känslor av begränsning av t.ex. redan formulerade svarsalternativ och därigenom även min indirekta, normativa förståelse för vilka erfarenheter jag trodde mig finna.

Graden av struktur varierade mellan olika intervjuer och även under delar av en och samma intervju då jag sökte utveckla intervjun parallellt med underliggande teman och vad jag ansåg vara mer eller mindre relevanta för studiens syfte. Att variera graden av struktur kan dock anses vara fördelaktigt

eftersom det knappast är möjligt eller ens nödvändigt att dra tydliga gränser mellan olika typer av kvalitativa intervjuer (Aspers, 2007, s. 138; Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 40).

6.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Kvalitativa metoder beskrivs kunna inrama nyanser, samt tillskriva normer och värderingar ett sammanhang (Ahrne & Svensson, 2011, s. 14). Socialt arbete som forskningsområde förutsätter dock redan antaganden om vad som t.ex. behöver förklaras, vad som anses vara ett problem eller bedöms relevant. En oundviklig begränsning berör därför metodens kontextbundenhet då socialt arbete ständigt förändras. Resultat behöver däremot inte nödvändigtvis ställas mot varandra, utan kan istället ge uttryck för olika verkligheter utan att någon av dem är mer eller mindre sann (Danermark, 2013, s. 45). Här kan studien som sådan både anses tillhöra rådande samhällskontext och hur socialt arbete är utformat här och nu.

Kritik riktad mot intervjuer som insamlingsmetod berör den empiriska tolkningen. Betyder utsagan det forskaren tror att den gör eller finns det andra innebörder som initialt var avsedda? Datan som tolkas måste också förankras i forskarens egna kunskap (Aspers, 2007, s. 135), vilket innebär en risk att analys och tolkning påverkas då jag ensam filtrerat materialet. Det finns också risk att gjorda tolkningar utesluter alternativa förklaringar eller perspektiv. I studiens inledande fas fanns ett intresse hos mig av att fokusera på respondenternas syn på inflytande och möjlighet till påverkan i mötet med socialtjänsten, vilket, i kombination med att intervjuerna fortlöpte och att den empiriska datan sammanställdes, utvecklades till ovan valda teorier. I sig innebar dock detta att ett filtrerande av materialet skedde. Så även om respondenterna också lyfte teman som t.ex. politik, boendeform, sin bakgrund eller sin första tid i Sverige, har dessa diskussioner alltså inte givits lika stort utrymme i den fortsatta analysen till följd av studiens syfte där fokus främst ligger på mötet med socialtjänsten.

Somliga hävdar även att man, genom att plocka ut textstycken ur sitt sammanhang, tappar den sociala dimensionen och att det narrativa flödet i vad människor säger går förlorat (Bryman, 2011, s. 526). Dock menar jag att den sociala dimensionen alltid är omöjlig att återskapa exakt för en tredje part utan

tolkningar då berättelser får olika innebörder beroende på vem som hör eller läser dem. Det går även att argumentera för att forskning först får betydelse då den relateras till en teori (Bryman, 2011, s. 528). Så även om det finns intresse av att analysera den empiriska datan i sin helhet innebär studiens begränsningar gällande omfång och tidsram att så inte är möjligt. Trots ovanstående kritik menar jag att vald kvalitativ metod här lämpar sig bättre för studiens syfte och för att tillvarata den sociala kontexten.

6.2.1 Att minnas och blicka bakåt

Tänkande och problemlösning är starkt beroende av våra tidigare erfarenheter. Likväl spelar minnet en viktig roll i hur vi uppfattar vår omvärld och de situationer vi ställs inför då vi skapar mening utifrån våra tidigare erfarenheter. I följande studie ombeds respondenterna beskriva erfarenheter som ligger några år bakåt i tiden, varför frågan är relevant att lyfta.

Minnen tenderar att blekna över tid om de inte används (Groome et al, 2010, s. 173; s. 209; s. 227) och personer som upplevt starkt traumatiska situationer som krig genomlider också ofta påträngande minnen långt efteråt, vilka förstärks av upprepad framplöckning (ibid. s. 209; s. 213). Även om empirin innehåller livshändelser som präglar respondenterna och hur de har svarat ligger inte studiens fokus på att avgöra huruvida berättelserna är mer eller mindre sanna. Studien kan heller inte anses direkt efterfråga respondenterna traumatiska händelser eller situationer, varför frågan om minne och perception är relevant, men ej avgörande för studiens tillförlitlighet. Diskussion om respondentens eventuellt utsatta situation återkommer dock i kapitlet *Positionering*.

6.3 Tillvägagångssätt och urval

I följande studie användes ett målinriktat urval för att komma i kontakt med respondenterna. Målstyrda urval i kvalitativ forskning är i grunden strategiska och handlar om att välja ut specifika enheter med direkt hänvisning till de formulerade forskningsfrågorna. Enheterna kan bestå av t.ex. individer, grupper eller organisationer (Bryman, 2011, s. 350; s. 434), men utgår alla ifrån föreställningar om vilken information eller kunskap någon sitter inne på (Aspers, 2007, s. 92).

Samtliga respondenter kontaktades utifrån sitt egna eller en väns

engagemang i eller anknytning till en förening för minderåriga asylsökande. De respondenter som anmälde sitt intresse av att delta fick därefter ta del av *Vägledning och information till respondenten* (Se bilaga 1). Sedan genomfördes intervjuerna vilka vardera tog mellan 30 minuter och 1,5 timme att genomföra. 5 av intervjuerna genomfördes över telefon och 1 intervju genomfördes på plats.

Intervjupersonerna består av 6 män mellan 18 och 25 år från olika delar av Sverige. Gemensamt för samtliga respondenter är att de alla anlät till Sverige som ensamkommande barn någon gång under 2010 – talets början och idag innehar permanent uppehållstillstånd. Respondenternas sociala kategorier utifrån ålder och kön återspeglar också hur köns- och åldersfördelning inom gruppen hittills sett ut. T.ex. utgjorde ensamkommande flickor endast 15 % av alla ensamkommande barn och unga under första hälften av år 2016 (Migrationsverket, 2016).

6.3.1 Att genomföra intervjuer över telefon

Datamaterialet baserar sig som tidigare nämnts på främst telefonintervjuer, vilket inneburit att kroppsspråk och gestikulering fallit bort. Däremot är det av min uppfattning att även rösten kan avslöja och skapa föreställningar om t.ex. könstillhörighet, etnicitet och klass, varför diskussion om forskarens positionering vidare är relevant. Då min upplevelse är att intervjuerna, trots det faktum att de genomförts över telefon, genererade mycket och brett empiriskt material inom ramarna för studiens syfte ställer jag mig tveksam till om studiens resultat sett radikalt annorlunda ut ifall intervjuerna istället genomförts ansikte mot ansikte. Det även eftersom en av intervjuerna genomfördes på plats utan att berättelsen nämnvärt skiljt sig i kvalitet jämfört med de som intervjuades över telefon.

Trots att det kan finnas brister med att genomföra telefonintervjuer är fördelen här att det geografiska området utökats just tack vare möjligheterna att genomföra intervjuer per telefon. Något som annars hade varit omöjligt.

6.3.2 Databearbetning och analysmetod

I följande studie har samtliga intervjuer spelats in med diktafon för att vidare kunna transkriberas och kodas. Då kategorisering av data vid kvalitativa studier främst bör bygga på studiens syfte och teori (May, 1997, s. 169) har kodningen skett med hjälp av en öppen metod utifrån de valda teoretiska begreppen inom

narrativ teori, empowerment och motmakt. En öppen kodning innebär att forskaren rad för rad går igenom och kodar materialet, samtidigt som hen kritiskt reflekterar över vad som sker för att på så vis öppna upp för olika tolkningar framför att tillämpa förutfattade meningar (Aspers, 2007, s. 162). Alla koder är däremot ett resultat av tolkning, men två grundläggande principer har använts för att särskilja datamaterialet från varandra.

Koderna bör inte innehålla material som motsäger annat material i koden och bör därefter prioriteras utifrån forskningsfrågorna och teorin (Aspers, 2007, s. 169). Det överflödiga materialet rensades sedan bort för att göra plats åt att utveckla aktuellt empiriskt material. Det kvarstående materialet har därefter analyserats och tolkats mot bakgrund av tidigare forskning och teori.

6.3.3 Narrativ analys i praktiken

Narrativ analys handlar om tolkning och de perspektiv som presenteras är i grunden socialkonstruktivistiska, vilket innebär att livsberättelserna inte kan läsas som exakta redogörelser för vad som faktiskt hände eller som en direkt avspeglning av samhället utanför (Johansson, 2005, s. 313). Frågan om berättelsen är historiskt korrekt eller ”sann” är däremot inte relevant då ett socialkonstruktivistiskt perspektiv istället innebär att berättelserna kan presenteras på en mängd olika sätt och även läsas olika beroende på vilken position läsaren innehar. En viktig aspekt berör dock hur de olika delarna av tolkningen skapar en fullständig och meningsfull bild utifrån t.ex. tidigare forskning eller hur berättelserna hänger ihop internt. Analysen nedan görs främst utifrån ett delperspektiv (Se: *ibid.* s. 289) då vissa yttranden har lyfts ur för att länkas samman med definierade kategorier.

6.4 Metodens tillförlitlighet

6.4.1 Extern och intern reliabilitet

Extern reliabilitet berör i vilken utsträckning studien kan upprepas. Vid upprepade studier måste forskaren inta en liknande roll som vid första tillfället (Bryman, 2011, s. 352), vilket jag menar är svårt då en social miljö inte går att pausa. Olika erfarenheter och resultat måste som sagt inte ställas mot varandra, utan kan istället ses som skilda verkligheter utan att någon av dem är mer eller mindre giltig (Danermark, 2013, s. 45), vilket även här kan anses vara tillämbart.

Intern reliabilitet berör de premisser som ligger till grund för tolkningen av materialet. Forskaren måste veta vad som tas för givet och därmed inte ifrågasätts (Aspers, 2007, s. 35), samtidigt som det också bör ingå redogörelser av forskningsprocessens olika faser (Ahrne & Svensson, 2011, s. 27 f; Bryman, 2011, s. 355). Löpande redogörelser över förfarandet sker här för att tillgodose krav på intern reliabilitet. Genomlöpande lyfts aspekter vilka kan tolkas bli förgivettagna och därmed inte ifrågasätts.

6.4.2 Extern och intern validitet

Intern validitet likställs med god överensstämmelse mellan empiri och teoretiska idéer och uppfylls genom långvarig närvaro och delaktighet (Bryman, 2011, s. 357). Med anledning av studiens begränsningar har ingen långvarig närvaro till empirin garanterats, varför intern validitet här främst uppnås av en genomlöpande tydlig- och noggrannhet.

Extern validitet berör i vilken utsträckning resultat kan generaliseras till andra sociala miljöer, men överföring av resultat i tid och rum är svårt inom samhällsvetenskaplig forskning och ofta uteslutet (Svensson & Ahrne, 2011, s. 29). Även här är resultaten svåra att överföra, varför generaliseringsanspråk bör göras med stor försiktighet utifrån omständigheter och faktorer i varje unikt fall.

6.4.3 Trovärdighet

Trovärdighet kan avse utförande i enlighet med regler för respondentvalidering och återkoppling till fältet (Bryman, 2011, s. 354 f; Svensson & Ahrne, 2011, s. 27). En process där forskaren förmedlar sina resultat till de som ingått i studien för att tillförsäkra god överensstämmelse mellan resultat och forskningsfältets uppfattningar (Bryman, 2011, s. 353). I studien har ett utkast till den färdiga studien förmedlats till respondenterna för att ge möjlighet till replik på de tolkningar som gjorts. Återkopplingen behandlas i den avslutande diskussionen.

6.4.4 Positionering

Forskarens roll och kategorier som kön, ålder och etnicitet indirekt kan påverka respondentens svar är relevant för diskussionen om tillförlitlighet (May, 1997, s. 155). Forskaren bör ta hänsyn till att de som deltar lär bemöta forskaren utifrån hur de uppfattar hen (Aspers, 2007, s. 63), men påverkan är dock ofrånkomlig

eftersom forskaren omöjligt kan ha direkt tillgång till intervjupersonens tankar (ibid. s. 138). Inför min egen position intar jag en roll som syftar till att undersöka erfarenheter hos personer som, åtminstone tidigare i sitt liv, anses ha befunnit sig i en utsatt position. Risken att respondenterna har uppmuntrats att berätta om erfarenheter kopplade till trauman eller obehagliga upplevelser är stor och i några fall har det uppstått en osäkerhet kring frågan om respondenternas utsatta position eller känsligheten i materialet som behandlats. Respondenterna har då i första hand tillfrågats om hur de upplevt intervjun och de teman som behandlats för att bekräfta samtycket till fortsatt intervju. De intervjuade har då också fått information om att de i efterhand kan ångra sin medverkan. Vid något enstaka tillfälle har även jag personligen hört mig för hur respondenternas privata kontaktnät och möjlighet till stöd idag ser ut för att tillförsäkra att respondenten inte lämnas kvar med svårhanterliga eller känslomässiga reaktioner och tankar.

7. Etiska överväganden

7.1 Informerat samtycke

Stor vikt ligger vid att respondenten är välinformerad, förstår innebörden av sitt deltagande och har accepterat medverkan. En eventuell forskningsdeltagare måste genom informerat samtycke få grundlig information om vad de förväntas delta i innan de ställer upp (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 31; Kalman & Lövgren, 2012, s. 13). I första hand uppnås informerat samtycke här med hjälp av det informationsbrev respondenterna tagit del av. Deltagarna har således fått information om studien, sitt deltagande, samt möjlighet att ställa frågor både skriftligen och muntligen under och efter studiens utförande. I fråga om respondentens eventuella beroendeställning till den de tillfrågats av menar jag att den upprepade informations- och samtyckesprocess samtliga respondenter genomgått tillförsäkrar både krav på samtycke och införståddhet.

7.2 Anonymisering

I forskning där personer intervjuas utifrån de positioner och roller de har haft inom institutioner bör stor försiktighet tas kring anonymisering. Respondenter som informeras om säkerheten i hur deras uppgifter hanteras bidrar dessutom med ärligare, fylligare och mer öppen information (Kalman & Lövgren, 2012, s. 14),

men utsagor och beskrivningar får inte gå att identifiera i de sammanhang erfarenheterna tas ifrån. Respondenterna, som varit i kontakt med socialtjänsten, får t.ex. inte gå att känna igen av tidigare handläggare (Kalman & Johnsson, 2012, s. 44). Det insamlade datamaterialet har endast varit tillgängligt av mig för studiens ändamål både under och efter studiens gång. Namnen har ersatts och specifika detaljer eller på annat sätt känsliga uppgifter, har plockas bort i den färdiga analysen för att avidentifiera respondenterna så långt som möjligt.

7.3 Forskarens roll

Forskningsetik betingas av tidsanda och kultur och kontexten vi lever i påverkar vilka frågor som väcks och ur vilka grupperns perspektiv de formuleras (Kalman, 2013, s. 70). Ingen forskare samlar heller in data eller skriver i ett vakuum, utan processen sker alltid i ett sammanhang av omvärlden (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 31 f). Beroende på samhällskontext riskerar dock utsatta grupper i större utsträckning bli föremål för forskning (Kalman, 2013, s. 70), vilket också här kan anses vara fallet. Forskaren bör därav vara varsam gentemot respondenterna, samt reflektera över placering i tid, rum, kropp och historia, samt kontexten av intersektionella förhållanden eftersom forskaren även har ett moraliskt ansvar för verklighetsbilden som presenteras (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011, s. 32; Svedmark, 2012, s. 141). Värdering av risker och vinster med forskningsdeltagande är dock oftast relaterade till redan etablerade dominansrelationer i de studerade sammanhangen och därför svåra att påverka. I följande studie är svaren som presenteras alltså insamlade av mig utifrån kategorier som t.ex. kvinna och svensk, vilket möjliggör tanken på att en forskare tillhörande andra sociala kategorier istället insamlat en annan typ av datamaterial.

8. Resultat och analys

Nedan följer studiens resultat och analys. Gemensamt för respondenterna är deras ovisshet om Sverige och vad de skulle komma att mötas av då samtliga saknade kännedom om livet här. Några berättar att de heller inte deltog i beslutet om att fly, vilket liknar tidigare forskningsresultat om ensamkommande barns möjligheter att påverka beslut om flykt (Se: Tunström, 2010).

I det empiriska materialet finns även jämförelser mellan

myndigheter i hemlandet och i Sverige. Paralleller kan här dras till tidigare forskning avseende ensamkommande barns bristande tilltro till myndigheter (Se: Níraghallaigh, 2012) då myndigheterna i hemlandet beskrivs i termer av att man inte kunde (R2) ”lita på dem”, varför mötet med socialtjänsten här blev en positiv överraskning.

8.1 Empowerment

Flera av respondenterna berättar om positiva erfarenheter från socialtjänsten i Sverige. Speciellt varmt talas det om handläggare som varit snälla, trevliga, hjälpt dem och utgjort ett stort stöd under deras tid som minderåriga asylsökande. Yttranden kan tolkas stämma överens med tidigare forskningsresultat av barns erfarenheter av socialarbetare och personal (Se: Socialstyrelsen, 2013; Tommessen et al, 2015). En av respondenterna uttrycker sig om sina erfarenheter följande:

R1: De [personalen] står bakom mig och alla, de sa att: ”Du har möjlighet att få mycket hjälp här i Sverige”, eller: ”Jag vill inte att du kommer känna dig ensam. För vi är här och vi kan hjälpa dig”. [...] De har mycket positiv energi man kan säga, men jag har möjlighet. Mycket mera möjligheter...

Erfarenheterna respondenten beskriver sig ha fått från sin kontakt med socialtjänsten kan här tolkas ha resulterat i de ökade känslorna av ”möjligheter” som uttrycks, vilka här tolkas utgöra en ökad grad av empowerment (Se Askheim, 2007). Personalen på socialtjänsten kan, genom sina uttalanden, tolkas ha bekräftat respondenten ett sammanhang av trygghet, men uttalandet kan också tolkas som ett utdrag ur en längre berättelse. Citatet i sig utgör endast aktivt den traditionellt narrativa kategorin ”upplösning” som en fränkopplad del av en hel intrig (Se: Johansson, 2005, s. 132). Berättelsens övriga delar, som t.ex. introduktion och stegrande handling eller klimax, utgörs endast här i det som inte sägs. Att respondenten vidare väljer att uttrycka sig i termer av att personalen ”står bakom” honom kan tolkas som ett uttryck för en hög grad av empowerment (Se: Askheim, 2007), tillit och ömsesidighet i relationen.

Istället för att tala i termer av att ”de hjälpte mig”, vilket jag menar beskriver en mer ensidig relation, kan respondenten tolkas beskriva en situation

där personalen backade upp honom samtidigt som han tilläts stå på sina egna ben, ha åsikter och involveras i beslut. För som yrkesverksam är det inte möjligt att maktgöra en annan person. Yrkesverksamma måste istället skapa möjligheter för villkor och förutsättningar så att individen själv kan ta makt över sitt liv (Askheim & Starrin, 2007, s. 215). Dock går det inte att säga så mycket om vad ”möjligheterna” egentligen innebär. Däremot verkar en högre grad av empowerment i relationen mellan den unga och socialsekreteraren även kunna resultera i goda effekter för andra livsområden.

R5: När han [socialsekreteraren] visade respekt, när han visade att han bryr sig om mig och min hälsa, min hälsosituation, att det är viktigt för honom, då blev familjen också intresserad. ”Jaha, men vi måste ju också lyssna på honom lite grann för att ifall han är missnöjd så han kommer ju säkert prata med socialtjänsten och de kommer ju säkert prata med oss”. [...] Då jag kunde ju påverka mycket mer kändes det som.

Respondenten beskriver hur intresset från socialarbetaren bidrog till att familjehemmet också blev mer intresserade av honom och hans välmående, vilket i sin tur resulterade i ett upplevt ökat inflytande. Här menar jag att vi kan se hur respondenten gått från en svagare grad av empowerment och makt till en ökad grad av empowerment (Se: Askheim, 2007) i tillvaron till följd av bl.a. ett aktivt stöd från de vuxna som vid tillfället fanns i hans närhet och agerade.

Att socialsekreteraren och familjen i någon mening utbytte perspektiv för att stärka respondenten bryter till viss del den, i mina ögon, rigida bild och paradox beskriven i studiens problemformulering. Jag menar att inblandade parter här inte agerat enbart utifrån sitt ansvarsområde, utan istället haft ett positivt utbyte av varandra, vilket tolkas föranleda de ökade känslorna av empowerment hos respondenten. Däremot är det svårt att säga huruvida aktörerna gjort ett medvetet val i frågan eller inte. Oavsett menar jag att situationen förutsätter en fortsatt medvetenhet, samt öppen- och lyhörddhet, för att bibehålla den nyvunna styrkan och inflytandet, även om utbytet tidigare inte varit medvetet.

Vidare kan, i enlighet med tidigare forskning om ensamkommande barns tystnad i mötet med myndigheter (Se: Kohli, 2006; Lundberg & Dahluist, 2012; Níraghallaigh, 2012; Signorini, 2015), en dominerande berättelse (Se: Johansson, 2005) utläsas och beskrivas bestå i att ensamkommande barn och

unga av olika anledningar är tysta eller använder sig av tystnad som strategi i mötet med myndigheter. I nedanstående citat berättar en av respondenterna om sina erfarenheter och utgör i min mening en del av denna dominerande berättelse (Se: Johansson, 2005) avseende ensamkommande barns tystnad.

R1: De [socialsekreterarna] var väldigt snäll och skulle lära mig och de berättade hur de skulle hjälpa mig genom skolan, hur jag mår och hur jag bor. Allt som jag vet det är, jag känner att de jobbade *för* mig, men det var tur för de kom att fråga mig hur jag har...

Hur jag mår liksom *just idag* och *just nu*.

Här tolkar jag yttrandet som en önskan om att slippa behöva tala om sin bakgrund och istället fokusera på ”nu”, varför citatet därmed utgör en del i den ovan beskrivna dominerande berättelsen. Jag menar att respondenten också beskriver en spänning i mötet då respondenten kan tolkas ha haft föreställningar om att stödet från socialtjänsten i någon mån skulle avkräva honom sin historia i utbyte.

Utifrån tidigare forskning om socialsekreterares uppfattningar av att barnen och ungdomarna som anländer är trötta på att behöva berätta sin historia flera gånger om (Se: Malmsten, 2012) kan citatet även tolkas som ett svagt stöd för att socialsekreterarnas aningar i någon mening varit befogade, men också som en del av produktionen av en dominerande berättelse (Se: Johansson, 2005). Däremot är det inte säkert att situationen i sig innebar hinder då jag menar att respondenten trots allt ger uttryck för en hög grad av empowerment (Se: Askheim, 2007). Här består empowerment bl.a. av information och kunskap respondenten beskriver sig ha fått, men också i den tillgänglighet och tillit jag menar att respondenten förutsätter genom yttrandet: ”Jag känner att de jobbade *för* mig”.

Som en kontrast till den dominerande berättelsen finns även en alternativ berättelse (Se: Johansson, 2005, s. 71) i det empiriska materialet där en av respondenterna betonar vikten av att (R3) ”berätta allt” för att underlätta möjligheter till stöd och hjälp från myndighetspersoner då (R3) ”Det är ju de som tar beslut och det är inte jag”. Här menar jag att respondentens yttrande om vikten av att ”berätta allt” kan tolkas motsäga den dominerande berättelsen om ensamkommande barns tystnad i mötet med myndigheter och därmed utgöra en del av en alternativ berättelse (Se: *ibid.*).

Avslutningsvis diskuterar några av respondenterna hur stödet från

socialtjänsten och relationen till enskilda socialsekreterare även resulterat i ett fortsatt självständigt liv. Däremot har så skett på lite olika vis:

R4: Jag kände mig trygg. Jag har fått samtidigt möjlighet och de [socialtjänsten] hjälpte mig ganska mycket. [...] Ah, men därefter [när jag flyttat till ett eget boende] kommer jag klara av att lära mig själv. Jag kommer att stå på mina egna ben i alla fall.

R5: Jag kan klara mig och det är lugnt. Det [hjälpen] behövs inte, kan man säga. [...] Nu jag vill bara fortsätta mitt liv och de målen jag satt upp för mig själv. [...] Nu är den tiden borta för mig. Det är ingenting jag funderar över, vad som gäller, eller... Ah, det hjälper mig inte helt enkelt, så därför jag funderar inte ens på de gamla tiderna och jag försöker få bort dem [de negativa minnena]. Glömma bort dem helt och fortsätta med mitt liv.

Här kan det första yttrandet tolkas utifrån att individens relation till socialtjänsten inneburit och resulterat i en hög grad av empowerment (Se: Askheim, 2007, s. 12). Respondenten har fått hjälp och känt sig ”trygg”, vilket även kan anses ha resulterat i den empowerment respondenten uttrycker över sin tillvaro.

Empowerment här tolkas i bl.a. tilltron på den egna förmågan genom yttranden som: ”Jag kommer stå på mina egna ben”, men citatet förtäljer inte om relationen till socialtjänsten alltid sett likadan ut.

Respondenten i det senare citatet har tidigare berättat om negativa erfarenheter av mottagningssystemet i Sverige. Här beskriver respondenten att han främst vill fokusera på framtiden och inte tänka så mycket på det som har varit. Utifrån empowermentteori kan exemplet tolkas innehålla uttryck för en låg grad av empowerment i relationen till socialtjänsten (Se: Starrin, 2007). Däremot uttrycker individen en fortsatt positivism och kontroll över sitt liv inför framtiden genom att t.ex. berätta om de mål han satt upp för sig själv. Även om empowerment kanske inte fanns i relationen till socialtjänsten där och då menar jag att respondenten trots det uttrycker en styrka och drivkraft. Genom att ”glömma” tidigare erfarenheter kan respondenten frigöra utrymme för fortsatt fokus på egna, stärkande faktorer, men empowerment kan också tänkas vara vunnen ur andra positiva relationer respondenten gjort, vilket leder oss in på studiens nästa avsnitt.

8.2 Emotionell energi och tillhörighet

Att främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga (SFS 2001:453, SoL) kan både ses som en del av socialtjänstens ansvarsområde för barn och unga, men också som ett förebyggande arbete, varför diskussionen om minderåriga asylsökandes känslor av sammanhang och tillhörighet är relevant inom ramarna för studiens syfte. Här dras parallellerna till det teoretiska begreppet *emotionell energi* (Se: Starrin, 2007), vilket kan beskrivas som den positiva energi vi känner när vi deltar i stärkande sammanhang. Bristen på emotionell energi gör att vi istället känner oss isolerade och ensamma.

Några av respondenterna uttrycker ett sammanhang och en tillhörighet i förhållande till de anställda på socialtjänsten, vilket kan tolkas ha resulterat i en ökning av den emotionella energin (Se: Starrin, 2007). T.ex berättar en av respondenterna att:

R1: De [socialtjänsten] försöker verkligen och jag är inte ensam. Jag ses ju på som en ensamkommande, men jag har många som vill hjälpa. Det finns många personer runt omkring som verkligen vill hjälpa. Många som brinner för det och kan hjälpa dig!
...och som kan hjälpa andra.

Först och främst kan citatet tolkas utifrån att respondenten förhåller sig till sina egna uppfattningar av hur t.ex. utomstående definierar honom och dominerande berättelser (Se: Johansson, 2005). Respondentens uttryck ”Jag ses ju på som ensamkommande” görs således i förhållande till en bild av ensamkommande barn som t.ex. ensamma, utsatta eller maktlösa, vilken respondenten tror sig finna hos allmänheten, media eller hos mig som forskare. Uttalandet bryts därför av: ”men jag har många som vill hjälpa” och kan därför tolkas som en försäkring eller ett motargument (Se: Johansson, 2005, s. 83; s. 88 f) om att det visst finns många personer som stöttar och stärker den ensamkommande ungdomen. I sin helhet kan yttrandet därför tolkas utgöra en del av en alternativ berättelse, samtidigt som den indirekt presenterar och återskapar delar av en dominerande berättelse (Se: Johansson, 2005, s. 71).

Vidare menar jag att respondenten tydligt uttrycker en hög emotionell energi (Se: Starrin, 2007) i form av de sammanhang och möjligheter

till stöd som beskrivs. I utlåtandet inskriver respondenten sig själv och till viss del även andra ensamkommande barn i ett nätverk av engagerade och stödjande kontakter. En förutsättning för att delta i stärkande sammanhang verkar dock innebära en mer långvarig stabilitet, vilket tydliggörs i nästkommande citat:

R3: Man träffar mycket folk och lär sig språket, om Sverige och de normer som vi har i Sverige. Först när jag fick PUT [permanent uppehållstillstånd] så började jag bli aktiv och aktivare.

Här tydliggör respondenten att han först efter att ha beviljats permanent uppehållstillstånd blev mer och mer aktiv, vilket jag tolkar som en absolut ökning av den emotionella energin (Se: Starrin, 2007) då permanent uppehållstillstånd här tolkas ha tillförsäkrat respondenten trygghet gällande vistelsen i Sverige. Respondenten behövde inte längre leva i samma ovisshet, vilken beskrivits tidigare (Se: Socialstyrelsen, 2013; Tommessen et al, 2015), utan fick istället möjlighet att delta i fler stärkande sammanhang och därmed möjliggöra ökningen av den emotionella energin. Brist på tillhörighet och emotionell energi i kombination med bristande stöd från sociala myndigheter kan däremot beskrivas försvåra förutsättningarna, vilket gestaltas nedan.

R5: Jag hade inte kompisar på den tiden faktiskt. Det hade jag inte heller. Jag hade ingen att fråga: ”Hur har de det? Hur upplever de?”, eller: ”Hur är det i allmänhet?” Jag var helt låst, inlåst och borta från allting. En ren liten kille som man kunde göra vad som helst med utan att han skulle förstå, amen, ”såhär får man inte göra, såhär är olagligt”, eller ”det här är inte okej”. Jag visste ingenting.

Situationen beskrivs utifrån känslor av total isolering och utsatthet och kan vidare anses utgöra motpolen till emotionell energi (Se: Starrin, 2007, s. 65 f). Den emotionella energin bibehålls däremot låg i samband med att individen fortsatt saknar tillgång till information och möjligheter att bygga stärkande relationer. I sitt sammanhang refereras ”heller” till den bristfälliga kontakt med socialtjänsten respondenten uttrycker under intervjun. Att respondenten beskriver sig sakna både stöd från socialtjänst och personligt nätverk kan här tolkas som viktiga faktorer till varför känslor av en låg emotionell energi uppstod. Hade någon av faktorerna

fungerat bättre hade kanske respondenten fått bättre grund för utvecklandet och ökningen av sin emotionella energi, men det går inte att säkert uttala sig i frågan.

I det empiriska materialet förekommer även känslor av att vara en främling eller ”ny”, vilket kan tolkas som uttryck för en låg emotionell energi (Se: Starrin, 2007, s. 66) och mot bakgrund av tidigare forskning om ensamkommande barns upplevelser av tillhörighet och marginalisering (Se: Gustafsson et al, 2012; Wernersjö, 2015).

R1: För att jag är fortfarande... Jag är ny, alltså, jag är fortfarande ny i Sverige även om jag nu är äldre.

Utifrån uttrycken om att ”fortfarande” vara ny i Sverige kan citatet tolkas utifrån tidigare resultat om hur upplevelser även kan påverka individen långt efter avslutad asylprocess (Se: Gustafsson et al, 2012). Även om det inte går att säkert säga på vilket sätt respondenten försökt motverka situationen kan vi ana att respondenten genom sitt yttrande också ger uttryck för flera mindre lyckade försök i syfte att skapa förändring. Med anledning av de svårigheter att inkluderas i samhället respondenten indirekt tolkas ge uttryck för kan kopplingar ses till tidigare forskning om ensamkommande ungdomars sociala tillhörighet där deras sammanhang dikteras av andra som besitter makt att avgöra deras inkludering eller exkludering (Se: Wernersjö, 2015). Att respondenten då ”fortfarande” känner sig ”ny” är ingenting som han själv har speciellt stor makt att påverka, vilket kan förklara varför eventuella försök att förändra situationen tidigare inte lyckats. Citatet kan även tolkas utgöra en fristående del av en traditionellt narrativ intrig (Se: Johansson, 2005, s. 132), då yttrandet endast lyfter en komplikation och konflikt (Se: ibid.). Upplösningen och konklusionen ligger här utanför yttrandets ramar, varpå åhöraren lämnas utan något absolut avslut på berättelsen.

Flera av respondenterna berättar även om positiva och stärkande erfarenheter utifrån engagemang i organisationer, vilket kanske inte är konstigt med tanke på studiens urval och respondenternas anknytning till intresseorganisationer. Intressant nog sammankopplar dock flera av respondenterna sin egna vinning av deltagandet och ökade självförtroende med utvecklandet av ett intresse för att hjälpa andra ensamkommande barn och ungdomar. Initialt beskrivs den emotionella energin (Se: Starrin, 2007, s. 65) ha

varit låg då de t.ex. inte hade några (R6) ”aktiviteter och ingenting och fick inte gå till skolan för att det var sommarlov och sånt”, och att (R1) ”när man hälsar på folk och hälsar på människorna här hemma de kommer inte svara. Ingen reagerar heller, eller... Det är lite, man känner sig lite ensam”, för att sedan övergå till att tala om fördelar med organisationsdeltagandet och vad jag menar innebär en ökad grad av empowerment och känslor av styrka (Se: Askheim, 2007). Vidare utvecklas diskussionen till att beskriva ett ökat intresse av att hjälpa andra.

I sin helhet kan alltså respondenterna tolkas ge uttryck för hur den emotionella energin går från att vara en bristvara till överflöd där respondenterna känner sig manade och ser möjligheter till att hjälpa andra ensamkommande barn och unga. Gemensamt för de båda respondenterna är även den stegrande emotionella tillhörighet (Se: Starrin, 2007, s. 65) som beskrivs genom en ökad empowerment (Adams, 2003, s. 5; Askheim, 2007, s. 12). Att respondenterna, först efter att själva ha blivit stärkta, övergår till att berätta om möjligheterna att hjälpa andra. Det oavsett om de beskrivna situationerna har varit vunna ur egna erfarenheter eller om de ses som potentiella möjligheter.

8.3 Bristande empowerment och inflytande

Även om flera respondenter menar att personal på socialtjänsten utgjort ett stort stöd förekommer också erfarenheter av bristande empowerment och inflytande över situationen (Se: Askheim & Starrin, 2007). Bristerna berör bl.a. frågor om boende och information om rättigheter och skyldigheter. Nedan berättar en av respondenterna om sin första kontakt med socialtjänsten.

R5: De skickade mig till en familjehem utan någon information och: (förställer rösten)
”Här ska du bo, hoppas att du har det bra!” Jag tänkte: ”Vad i hela världen är det här?
Vad gör jag här? Varför då?” Då jag... Jag var ju verkligen jätterädd!
Jag kunde inte ställa några frågor eller någonting.

Att inte kunna göra sig förstådd hindrar respondenten från att ta del av och uttrycka viktig information, men bristande empowerment kan också tolkas utifrån beskrivningarna av personalen då de nämns i termer av passivitet och ett intresse av att delge respondenten den information som annars hade kunnat stärka honom (Se: Askheim & Starrin, 2007, s. 206). Här lyfts både brist på information och

kontroll över tillvaron, vilket tolkas utgöra viktiga delar för utvecklandet av empowerment i relationen mellan den unge och socialtjänsten.

Nedan lyfter två andra av respondenterna hur mötet på socialtjänsten kunde kännas tvingande, vilket kan tänkas utgöra bristande empowerment.

R2: De [socialtjänsten] hjälpte mig att få god man, kontaktperson, samt det här med, hjälpte mig med pengar och sånt också, klädpengar, ja... respeng hit och dit. Jag var också nästan tvingad till att ta kontakt med dem för att få den hjälpen.

R1: Det var de [socialsekreterarna] som planerade och samtidigt att jag, eh... Jag har inte något annat val och så än att lyssna på dem, så du har inte någon rättighet. Du har rätt att berätta om du vill, att du får ställa frågor, men jag säger: "Det är du som väljer. Om ni frågar så svarar jag". [...] Eftersom *när* man kan säga blir de alltid glad eller mycket positiv.

Precis som de intervjuade beskriver är hjälpen från socialtjänsten ingenting ensamkommande barn väljer, utan sker oavsett om ungdomen anser sig behöva hjälp eller inte med anledning av sina vårdnadshavares frånvaro i landet. Även om respondenterna tidigare också lyft fördelar med hjälpen menar jag att det första citatet kan tolkas som uttryck för bristande alternativ och valmöjligheter till det stöd han som ensamkommande barn var beroende av. I sin tur kan situationen verka hindrande för utvecklandet av empowerment i relationen.

I det senare citatet menar jag att respondenten tydliggör ett ojämnt maktförhållande mellan honom själv och socialsekreteraren där respondenten uppmuntras berätta och svara på frågor, samtidigt som han belönas med social bekräftelse vid de tillfällen han kan eller vill svara på socialsekreterarnas frågor. Det trots att respondenten, åtminstone nu efteråt, argumenterar och gör anspråk på sin rättighet att själv välja huruvida frågorna ska besvaras eller ej. Sett i sitt sammanhang kan respondenten således tolkas slå huvudet på spiken gällande en dubbelmoral som omger honom som tidigare minderårig asylsökande i kontakten med socialtjänsten. Respondenten uppmuntrats här att själv berätta eller låta bli, för att samtidigt belönas eller undgå social bekräftelse som belöning beroende på om eller när svar på tal ges. I kontrast till uttalandet menar jag dock att en av de

intervjuade istället ser situationen som nödvändig och inte beskriver samma brist på ”rättighet” som nämnts ovan.

R3: Jag tänker såhär att: Jag måste ju berätta allt, för det är ju de [personalen] som tar beslut och det är inte jag. [...] Det är väldigt svårt för andra som kommer hit och är under 18 år. De måste ju berätta allt!

Här beskrivs vikten av att berätta allt utifrån att det trots allt är personalen på Migrationsverket och Socialtjänsten som beslutar om den ensamkommande ungdomens situation. Däremot lyfts även här svårigheter med mötet och med att berätta om sin bakgrund. Yttrandet kan anses utgöra en alternativ berättelse (Se: Johansson, 2005) i relation till ovanstående citat där mötet i högre grad beskrivs ha inneburit tvång. Även om personal på socialtjänsten hittills främst lyfts fram som en enhet, kan också relationen till enskilda socialsekreterare innebära svårigheter, vilket nedanstående respondent talar om.

R5: Hon [socialsekreteraren] verkade inte bry sig så mycket om mig, utan följde ju bara de rutiner och regler som hennes jobb krävde... som hennes jobb hade satt upp. [...] Det var ingen relation alls. Det var bara hon kom, vi hade möte, hon sa: ”Ja, såhär, såhär, såhär är det. Så får du inte göra, eller så får du göra”, och sen jag tänkte... Då svarade jag att: ”Nej, såhär är situationen. Jag kan inte tåla vissa saker, det går inte”, och då var det: ”Nej, du får ju acceptera vissa saker”, ”Jaha, okej”. ”Så om du inte visar förståelse så finns ingen annan lösning i så fall”. Då får jag ta och acceptera det.

Vi förstod inte varandra... alls.

Här menar jag att respondenten ger uttryck för bristande empowerment och inflytande över sin egen tillvaro då den beskrivna bristen på omsorg och socialsekreterarens fokus på ”regler” och ”rutiner” innebär frånvaro av stärkande faktorer som hade kunnat öka graden av empowerment (Se: Askheim & Starrin, 2007, s. 206) och därigenom hjälpt individen återfå kontroll över sin situation.

Trots att respondenten beskriver sig ifrågasätta socialsekreteraren möts han gång på gång av socialsekreterarens ”experthjälp”, vilken riskerar innehålla förutfattade meningar om den intervjuades behov och bästa i enlighet med en paternalistisk tankemodell (Se: Starrin, 2007, s. 67). Speciellt eftersom respondenten aktivt beskriver sig ha fråntagits möjligheter till påverkan och

kontroll, med resultatet att den intervjuade till slut gav vika. Vidare kan även de "rutiner och regler" respondenten talar om kopplas till den komplexitet som återfinns avseende klientens underordnade maktanspråk inom välfärdsinsatser (Se: Rønning, 2007, s. 34), men yttrandet kan också analyseras utifrån extern och intern värdering inom narrativ analys (Se: Johansson, 2005, s. 191 f).

Genom att citera sig själv och socialsekreteraren kommenteras vad som sker utifrån en intern värdering. Resonemang kan då tolkas föras både inom respondenten själv, samtidigt som de riktas mot mig som lyssnare. Genom att avsluta yttrandet med "Vi förstod inte varandra... alls", kan respondenten även tolkas göra en extern värdering (Se: Johansson, 2005, s. 191) och därmed ställa sig utanför berättelsen för att istället vända sig till mig som lyssnare och förklara vad poängen är. En annan av respondenterna berättar om relationen till sin nuvarande socialsekreterare och säger att:

R3: Jag har inte så mycket kontakt med henne, som sagt, när jag hör av mig så hon svarar inte och eh, ja... Hon förstår inte mig. Jag vet inte hur jag ska säga, men hon [socialsekreteraren] kan inte hjälpa mig, eller hon vill inte hjälpa mig och vi har inte träffas så mycket.

Här kan vi tolka hur bristande empowerment (Se: Askheim & Starrin, 2007) både ses i faktiska förutsättningar som t.ex. att "hon *kan* inte hjälpa mig", men också i upplevelsen av engagemang och tillit genom uttalandet "eller hon *vill* inte hjälpa mig", vilket i kombination kan tolkas utgöra den låga graden av upplevd empowerment. Det är möjligt att respondenten hade upplevt högre grad av empowerment om åtminstone någotdera funnits i relationen, att socialsekreteraren antingen hade "kunnat" eller "velat" hjälpa, men exakta svar är omöjliga att ge.

Vidare kan reaktioner på avslag i kombination med övriga negativa erfarenheter från socialtjänsten tänkas utgöra omfattande svårigheter och hinder i relationen. Nedan berättar en respondent om sina reaktioner efter att ha fått avslag gällande förfrågan om att besöka en vän.

R5: Helt krossad blev jag. Jag tänkte: "Nej, mitt liv är ett rent helvete jämfört med de andra. De andra har ju mycket mer frihet än vad jag har, vad är det här?" och eh... ja, då mådde jag verkligen illa [...]. Jag önskar att jag kunde prata med någon som kunde tilltala

dem och som kunde berätta för mig om reglerna och om mina gränser. [...]. Ingen ville berätta för mig för att de ville inte... ja, de ville inte att jag skulle förstå det för att jag kanske skulle missbruka det, utnyttja det här och jag vet inte... Anledningen faktiskt, än idag, jag vet inte. Det fanns tvivel faktiskt. Det fanns det, men jag visste inte vart jag skulle ta min röst och vem jag skulle prata med och fråga ifall det här är rätt.

Beskrivningarna av att ha mindre ”frihet” än andra ensamkommande ungdomar tolkas här som uttryck för låg grad av empowerment i samband med respondentens beskrivningar av att undanhållas information och kunskap om t.ex. regler och rättigheter. Situationen ledde till att respondenten mådde ”illa” och kände ”tvivel”, vilket här tolkas som uttryck för osäkerhet kring vilka regler som fanns eller vad respondenten hade rätt till och kunde ställa krav om. I yttrandet tolkar jag även en önskan om ökad emotionell energi och tillhörighet (Se: Starrin, 2007) utifrån uttalandet: ”jag önskar att jag kunde prata med någon...”.

Med anledning av den bristande empowerment respondenten tolkas ge uttryck för fanns heller ingen grund för eller förutsättningar att utöva motmakt (Se: Starrin, 2007, s. 73), trots att tvivel fanns. Här menar jag att respondenten hade fått mer förutsättningar att utöva motmakt eller hitta alternativa strategier om en högre grad av empowerment infunnit sig. Det eftersom respondenten här kan tolkas ge uttryck för en absolut frånvaro av empowerment. I citatet utläser jag även en misstro gentemot myndigheten och dess anställda i uttalandet: ”De *ville* inte att jag skulle förstå det för att jag kanske skulle missbruka det”, men i det empiriska materialet förekommer även misstro riktad mot respondenterna själva.

R6: Alltså, det spelade ingen roll vad vi tyckte, för vi... Alltså, vi... De [socialtjänsten] lyssnade inte på oss typ alls, något vad vi tänkte. [...] När man är ny i Sverige och man blir behandlad på så sätt då man blir helt rädd. Efteråt man vågar inte säga någonting, man vågar inte att säga emot.

Respondenten tolkas ge uttryck för en låg grad av empowerment (Se: Askheim & Starrin, 2007) till följd av det bristande förtroendet och tilliten som förekom i relationen. Respondenten menar att det ”spelade ingen roll vad vi tyckte”, vilket ledde till att han därför fortsatt inte vågade ”säga någonting” eller ”säga emot”. Här kan yttrandet också knytas an till tidigare forskning om barns tystnad i mötet

med myndigheter (Se: Lundberg & Dahlquist, 2012) då respondenten tvingats anpassa sin berättelse utifrån snäva myndighetsramar och misstro, samtidigt som experthjälp från socialsekreterare kan tolkas ha fråntagit respondenten sina möjligheter till att öka graden av empowerment i relationen. Yttrandet kan också tolkas utgöra delar av en berättelse i form av en stegrande handling eller komplikation, upplösning och konklusion (Se: Johansson, 2005, s. 132). Det eftersom respondenten både beskriver ett växande problem, vilka konsekvenserna blir och indirekt även vad konsekvenserna av problemet blev för honom personligen, att han inte ”vågar säga någonting”.

R6: För man flyr från konflikten, man flyr från kriget, man flyr från diskriminering och mobbning, men det... Alltså det, när det händer samma sak här då när man är äldre, man vågar inte säga någonting och man vill inte flytta tillbaka till därifrån man kommer. [...] För när man är ny i Sverige, då man vet inte exakt hur reglerna och lagarna är. Då man bara tror på den vad folk säger och sen man bara tror på den, att ah, kanske det är god man eller socialtjänsten som har den här makten att skicka mig tillbaka till hemlandet.

Här kan rädslan för utvisning knytas an till tidigare forskningsresultat (Se: Lundberg & Dahlquist, 2012), men även bristande information kring asylprocessen kan tolkas vara bidragande till varför känslor av låg empowerment uppstod och fortsatt utgjorde hinder för att förändra situationen. Här utgörs berättelsen i narrativ teori utifrån en introduktion där bakgrunden beskrivs (”man flyr från diskriminering”), en stegrande handling efter ankomsten till Sverige (”när det händer samma sak här”), samt ett klimax utifrån yttrandet att det kanske ”är god man eller socialtjänsten som har den här makten att skicka mig tillbaka till hemlandet”. I berättelsen lämnas läsaren här mitt i ett klimax i väntan på ett kommande avslut eller vändpunkt (Se: Johansson, 2005, s. 319 f).

8.4 Motmakt

Motmakt eller motstånd är ett tema som några av respondenterna diskuterar. Inom begreppet *empowerment som motmakt* (Se: Askheim, 2007; Johansson, 2005; Starrin, 2007) läggs stor vikt på sambandet mellan den enskilda individen och samhällsliga, strukturella förhållanden. När individerna stärks får de styrka att förändra villkor som gör att de befinner sig i en utsatt position.

R3: Jag sa till henne [socialsekreteraren] att jag är snart 18 år och eh... jag måste få ett resetillstånd. [...] Då sa hon [socialsekreteraren] att: 'Nej, det är många som ringer', eller: 'Det är många som ligger på och inte får det', men jag ringde dem ändå.

Här menar jag att socialsekreteraren initialt utövat en begränsande makt gentemot respondenten genom att tala om att det är "många som ringer" och "ligger på" och trots det inte får resetillstånd, varför respondenten, genom att ta saken i egna händer framför att invänta ytterligare hjälp från myndigheten, utövat en slags motmakt. För att så skulle kunna ske menar jag att respondenten måste känt någon form av stärkande känslor eller empowerment. Respondenten ovan har även haft möjlighet till att ta reda på vad som gäller och vart han skulle vända sig för att lösa problemet själv, vilket stärker idén om att information och kunskap är viktiga beståndsdelar inom empowerment och för att kunna utöva motmakt (Se: Starrin, 2007). Utifrån en narrativ analys (Se: Johansson, 2005, s. 131 f) kan karaktärerna här anses utgöras av respondenten och socialarbetaren, samt de fiktiva karaktärerna som "ringer" socialsekreteraren och de som blir uppringda av respondenten. Introduktionen är här tydlig och komplikationen (Se: Johansson, 2005, s. 132) kan tolkas i respondentens behov av resetillstånd. Konflikten (Se: ibid.) uppstår här när socialsekreteraren meddelar respondenten om väntetiden och omöjligheten att komma fram, följt av upplösningen (ibid.) utifrån uttalandet om att respondenten "ringde dem ändå".

En annan form av motmakt menar jag kan tydliggöras i nästkommande citat där en av respondenterna berättar om hur han kunde boka in möten med sina handläggare för att sedan inte dyka upp.

R2: Ibland det var... haha, lite dumt faktiskt. Jag tänkte; varför gjorde jag så? Varför skötte jag det inte såhär istället? Kan det va... De [på socialtjänsten] var väldigt trevliga, de var väldigt snälla, men ibland gjorde jag massa... Massa grejer, kan man säga. [...]

Först ringde jag, sa: "Jag vill prata med er", sen gick jag inte dit eller svarade inte på dem när de ringde mig.

I första stycket menar jag att respondenten uttrycker en viss genans eller ånger inför hur han tidigare agerat. Respondenten bekräftar därefter att han fått ett bra

bemötande av sin handläggare för att sedan berätta om hur han tidigare bokade in möten som han sen inte dök upp på. Den tolkningen jag gör här är att någon form av motmakt har utövats av respondenten, men mot vilka? Till följd av vad?

Genom den initiala beskrivningen av sina handläggare som ”snälla” och ”trevliga” i kombination med den ånger jag menar att respondenten beskriver öppnas möjligheten upp för tolkningar om att motmakten här kanske inte varit menad att riktas mot den myndighet och de anställda som så skedde. Det går däremot inte att fastställa vad agerandet och således motmakten istället var menad att riktas mot. Det vi här har att luta oss tillbaka mot handlar istället om hur situationen för ensamkommande barn i allmänhet kan se ut och kanske även för respondenten, då tiden i väntan på asyl beskrivs innebära stor osäkerhet och instabilitet i vardagen där Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd dikterar individens levnadsvillkor (Se: Connolly, 2015; Farmbrough, 2014; Lundberg & Dahlquist, 2012; Tommessen et al, 2015). Således går det att göra tolkningen att motmakt utövats gentemot en auktoritet respondenten visste inte skulle kunna påverka beslutet om uppehållstillstånd, varför även en grund för empowerment fanns, om än mindre synlig. Även här förutsätter motmakten en kunskap om asylförfarandet för att kunna utövas, men det är också möjligt att respondenten under sin asylprövning upplevde en stor osäkerhet, instabilitet eller otrygghet i sin vardag, varför motmakten (Se: Starrin, 2007, s. 73) kom att utövas mot vad respondenten beskriver som en mer eller mindre trygg relation till socialsekreterarna (”De var väldigt trevliga, de var väldigt snälla.”).

8.5 Narrativa vändpunkter

I flera av respondenternas berättelser förekommer olika typer av narrativa vändpunkter, vilka kort kan definieras utifrån händelser i en persons liv som inneburit en förändring av personens sociala status eller sätt att leva. Dock menar Johansson (2005, s. 320) att vändpunkter kan anses vara socialt skapade och kontextuellt bundna då de skapas i en specifik relation och situation. I det empiriska materialet återkommer bl.a. tankar om ankomsten till Sverige och själva ankomsten som narrativa vändpunkter, men också byte av boende, familjehem eller socialsekreterare kan utgöra vändpunkter i respondenternas liv. Samtidigt kan de även alla analyseras utifrån ett socialkonstruktivistiskt

perspektiv avseende relationen mellan respondenten och mig som forskare eller rådgivande samhällskontext. Respondenterna kan även tänkas förhålla sig till alternativa och dominerande berättelser, vilka de också själva bidrar till att skapa, dekonstruera och reproducera (Se: Johansson, 2005, s. 71).

De narrativa vändpunkterna är entydiga och tydliga i frågan om ankomsten till Sverige och kan anses utgöra en dominerande berättelse som går att knyta an till tidigare forskning om ensamkommande barns förhoppningar inför ankomsten i det nya landet (Se: Tunström, 2010; Socialstyrelsen, 2013). Bl.a. beskriver en av respondenterna att (R1) ”När jag kom, så liten som jag var, tänkte jag bara, innan jag kom till Sverige, att jag ska komma fram. Leva i fred, du vet? Att ha möjligheter”, men i det empiriska materialet förekommer även byte av handläggare på socialtjänsten som narrativa vändpunkter.

R2: Från början, det är lite roligt, för jag känner mig lite nervös för att inte få tala hur som helst och typ, att de här [socialsekreterarna] är viktiga personer, men sen när de berättade lite såhär och så... Sen var det mycket lättare att träffa dem faktiskt.

R5: Sen efter några år, tror jag, så byttes handläggaren till en annan person och då var det lite bättre. Personen visade mer förståelse, tycker jag. [...] De personerna [på socialtjänsten] bryr sig om mig. Det märker jag när de sitter och lyssnar verkligen på mig när jag pratar. Då vart det bättre.

I det första citatet beskrivs mötet med socialtjänsten som en positiv vändpunkt då respondenten kände sig osäker på hur han skulle tillåtas prata med personalen, vilket kan knytas till tidigare forskning om ensamkommande barns möten med myndigheter (Se: Kohli, 2006). Karaktärerna (Se: Johansson, 2005, s. 132) här utgörs av respondenten och handläggarna på socialtjänsten och den beskrivna fysiska miljön (Se: *ibid.*) utgörs av platsen där respondenten skulle möta socialsekreterarna, varför citatet således narrativt kan inramas av temat ”det första mötet” (Se: Johansson, 2005, s. 125; s. 131 *f*).

I det andra citatet beskriver respondenten hur bytet av handläggare innebar en positiv förändring. Den nya handläggaren visade mer ”förståelse” vilket ledde till känslor av god omsorg och att de ”bryr sig”. Det är dock oklart vilka avgränsningar respondenten gör i sitt uttalande ”då vart det bättre”, eftersom

ytrandet inte avslöjar om den intervjuade enbart refererar till att kontakten med socialtjänsten påverkades positivt eller också situationen i övrigt. Vidare menar jag att samtliga tre citat beskriver vändpunkter utifrån rumsliga kategorier och tidsaspekter om då – nu och där – här. Däremot kan vändpunkter skildras på många olika sätt (Se: Johansson, 2005, s. 319 ff).

8.6 Då och nu

Flera av respondenterna beskriver att det skett en samhällsförändring i Sverige. Av de som diskuterar frågan lyfts uttalanden som tolkas utgöra en dominerande berättelse (Se: Johansson, 2005) om att det var lättare förr och det tog kortare tid när respondenterna själva kom till Sverige med att t.ex. få uppehållstillstånd, att börja skolan eller att få en handläggare på socialtjänsten. Två av respondenterna berättar att när de själva kom till Sverige var det (R2) ”mycket lättare att få [uppehållstillstånd] än vad det är nu”, och att det (R3) ”finns mycket skillnad”.

R3: När jag kom till Sverige så jag... Det var ganska bra och sen jag fick uppehållstillstånd efter bara några månader, men nu... Man väntar på socialen så det blir svårt och man måste vänta hela tiden. Vänta med skolan, vänta på boendet. [...] Det är inte alla som har någon aktivitet och de [ungdomarna] är bara på boendet så nu är det väldigt svårt för de kan inte koncentrera sig.

I en alternativ berättelse (Se: Johansson, 2005) beskriver istället en av respondenterna hur han upplever att de som anländer idag verkar trivas bättre jämfört med vad han själv gjorde när han var ny i Sverige och att det nu finns mycket bättre ljus för de ensamkommande barnen som anländer idag.

R5: Jag känner personer som fortfarande har... som tillhör socialtjänsten eller vad man ska säga, som har kontakt med dem, men de trivs bättre tycker jag. De upplever inte allt det här som jag har upplevt, utan de trivs mycket bättre. [...] Jag hör att de trivs bättre och det är mycket bättre ljus nu än vad det var, än vad jag har upplevt.

Här tolkar jag samtliga citat tillhöra antingen dominerande eller alternativa berättelser (Se: Johansson, 2005). De två övre yttranden menar jag görs i förhållande till en bild av dagens situation som svårare med mer långdragna

processer än när respondenterna själva anlände. De ensamkommande barnen och ungdomarna som idag anländer till Sverige beskrivs ha för lite att göra, vara fast på olika boenden och i övrigt leva i en ständig väntan i enlighet med tidigare forskning (Se: Bergman, 2010; Connolly, 2015; Farmbrough, 2014; Lundberg & Dahlquist, 2012; Tommessen et al, 2015). Att ungdomarna inte har någonting ”att göra” beskrivs även leda till koncentrationssvårigheter.

I den alternativa berättelsen (Se: Johansson, 2005, s. 71) beskriver respondenten hur de ensamkommande ungdomarna han känner som idag har kontakt med socialtjänsten verkar trivas bättre än förut och att det finns ”bättre ljus nu än vad det var”. Citatet berör dock främst de ungdomar som redan befinner sig i myndighetssystemet och alltså inte de barn och unga som ännu inte tilldelats en socialsekreterare eller god man, vilka de två översta citaten kan tolkas omfatta.

9. Avslutande diskussion

Följande studie har diskuterat före detta minderåriga asylsökandes erfarenheter av socialtjänsten utifrån begrepp inom empowerment och narrativ teori. I arbetet med studien har samtliga respondenter tillfrågats om sina kommentarer på det skrivna och analyserade materialet för att uppnå en så hög respondentvalidering som möjligt. Intresset av att ta del av den färdiga studien var stort. Dock inkom inga ytterligare kommentarer under tidsramarna för studien, även om så hade varit önskvärt. Det är möjligt att respondenterna instämmer med det skrivna och analyserade materialet, varför respons uteblev, då de intervjuade antas ha inkommit med kritik snabbt om någon av dem upplevt sig allvarligt missuppfattade, feltolkade eller felciterade.

Avseende studiens valda teorier finns några kommentarer värda att belysa. Trots att empowerment kan anses vara ett diffust begrepp innehållande delade meningar kring t.ex. var eventuella gränser bör dras, har begreppet lyckats generera en hög flexibilitet i analysen. Det då begreppen varit användbara trots att respondenterna beskrivit många och väldigt olika erfarenheter och situationer. Kanske speciellt eftersom empowerment både innehåller en teori om vad empowerment är, men också motsatt, vad empowerment inte är.

Gällande begreppet motmakt inom empowerment menar jag att kriterier inom begreppet först uppfylls när någon form av empowerment eller

liknande stärkande känslor infinner sig hos en individ. Däremot anser jag personligen inte att en individ nödvändigtvis behöver känna sig speciellt handlingskraftig eller stark när hen har planer på att utöva eller utövar motmakt. En person verkar alltså kunna svara med motmakt, vilket studien ger exempel på, trots att individen samtidigt upplever känslor av bristande empowerment. Något som jag menar ej tydliggjorts i begreppets tidigare utformning.

Gemensamt för respondenterna berör deras ovisshet om Sverige och livet här före ankomst. Några av respondenterna har berättat om sin frånvaro i beslutet att fly hemlandet i enlighet med tidigare forskning (Se: Tunström, 2010), men i det empiriska materialet förekommer också uttryck för en initial bristande tilltro till myndigheterna i Sverige med anledning av tidigare negativa erfarenheter från myndigheter i hemlandet. Fynden kan ställas i relation till tidigare forskningsresultat om ensamkommande barn (Se: Níraghallaigh, 2012).

Flera respondenter talade om mötet med socialtjänsten som positivt och beskrev hur kontakten utgjort ett stöd under deras tid som asylsökande. Ökade känslor av möjligheter och fortsatt hög grad av empowerment kan ses som det goda resultatet av en stärkande och tillitsfull relation, men studien föreslår även att en hög grad av empowerment mellan ungdomen och socialarbetaren även kan generera positiva effekter för andra livsområden. Det hade dock varit intressant att vidare undersöka hur sambandet mellan de olika inblandade parterna kan se ut, vilken roll ungdomen spelar, samt vad det är som gör att individens nyvunna empowerment bibehålls eller inte och vilka ytterligare faktorer som då spelar in.

Vidare kan tidigare hög grad av empowerment anses påverka respondentens fortsatta, självständiga liv positivt, samtidigt som en låg grad av empowerment i relation till socialtjänsten istället kan resultera i ett sökande efter att öka känslor av empowerment på annat sätt. Det är dock här inte klart vad som händer med en individ när hen misslyckas med att utveckla en högre grad av empowerment. Frågan om hur en individ påverkas av att fortsatt leva under en låg grad av empowerment är därför intressant att vidare utforska.

I det empiriska materialet uppkom kopplingar mellan den egna vinningen av deltagandet i frivilligorganisationer och utvecklandet av intresset att hjälpa andra ensamkommande barn och unga. Gemensamt för respondenterna var den stegrande emotionella tillhörigheten som beskrevs genom ökad empowerment, att individerna först efter att själva ha blivit stärkta övergick till att

tala om och tänka på möjligheterna med att hjälpa andra. Motsatt kan bristande känslor av sammanhang och empowerment utifrån privata nätverk i kombination med bristfälligt stöd från sociala myndigheter anses försvåra individens situation genom att minska möjligheter och förutsättningar att utveckla den emotionella energin och känslor av empowerment. Trots att faktorerna samtidigt kan anses vara bidragande till varför känslor av låg emotionell tillhörighet initialt uppstår.

För flera respondenter talar också om mötet med socialtjänsten utifrån erfarenheter av bristande empowerment och inflytande. Bristerna berör bl.a. frågor om socialsekreterares paternalism eller experthjälp och bristande information. Socialsekreterares beskrivna bundenhet till ”rutiner och regler” kan kopplas till en tidigare beskriven komplexitet avseende klientens maktanspråk inom välfärdsinsatser (Se: Rønning, 2007, s. 34), men även mötet med socialtjänsten i sig beskrivs av några utgöra ett tvång. Dels utifrån den ofrivilliga beroendeposition respondenterna haft som minderåriga asylsökande, samt det faktum att agendan emellanåt beskrivits som dikterad av socialarbetaren.

Barn och unga har allt oftare kommit att refereras till som både subjekt och aktörer i möte med myndigheter. Också ensamkommande barn kan tillskrivas denna aktiva aktörsroll, samtidigt som de tenderar befinna sig i en mycket utsatt situation (Brunnberg, Borg & Friström, 2012, s. 12; Perlinski, 2013, s. 184). Ensamkommande barn och unga behöver dock uppfattas som kompetenta aktörer och inte enbart som barn som fallit offer för olyckliga omständigheter, vilket förutsätter ett system som är lyhört för deras tankar, önskemål och vad barnen själva anser vara sina utmaningar och behov (Socialstyrelsen, 2013, s. 12). Även Tommessen, Corcoran & Todd (2015, s. 382) menar att forskare och yrkesverksamma bör lyssna till målgruppen i större utsträckning som en del av det dagliga arbetet för att på så vis förbättra deras villkor och välmående. Speciellt då relationen beskrivs innehålla hinder i form av t.ex. en ojäm maktbalans och avsaknad av viktig information, men även då det i Sverige främst är socialtjänsten och kommunen som ansvarar för barnens välmående och utveckling. Ojämna maktförhållanden i relationen mellan den unge och socialsekreteraren kan också här anses hindra utvecklandet av empowerment. Det i samband med att den unge t.ex. uppmuntras att själv välja hur mycket eller lite som ska berättas avseende sin bakgrund, för att samtidigt belönas när svar på tal ges. Bristande empowerment till följd av misstro i relationen beskrivs resultera i ökad rädsla och osäkerhet hos i

individ, vilket kan kopplas till tidigare forskningsresultat om barns tystnad och anpassning i mötet med myndigheten (Se: Lundberg & Dahlquist, 2012; Kohli, 2006). Studien har också lyft dominerande berättelser (Se: Johansson, 2005) mot bakgrund av tidigare forskning om ensamkommande barn (Se: Kohli, 2006; Lundberg & Dahlquist, 2012; Níraghallaigh, 2012). En alternativ berättelse (Se: Johansson, 2005) består här av vikten av att ”berätta allt” för yrkesverksamma för att ge dem så mycket information som möjligt inför beslutsfattandet.

Fortsatt finns många möjliga infallsvinklar och perspektiv att belysa inom området. Då samhället förändras finns även grund för att med fördel utfärda liknande studier innehållande minderåriga asylsökandes erfarenheter av sociala myndigheter och mottagningssystemet här i Sverige i framtiden.

Litteraturlista

- Adams, Robert (2003), *Social work and empowerment*, Hampshire: Palgrave Macmillan
- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011), *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Liber AB
- Andersson, Gunvor (2000), *Barnen i socialt arbete – en maktlös grupp? i: Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.), Socialt arbete – en grundbok*, Stockholm: Natur och Kultur
- Ascher, Henry (2009), *Ensamkommande flyktingbarn måste få stöd – Respekt och omsorg kan begränsa effekterna av tidigare trauman*, *Läkartidningen*, Vol. 106 (18-19), pp. 1254-1255
- Askheim, Ole & Starrin, Bengt (2007), *Empowerment – I teori och praktik*, Malmö: Gleerups AB
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder – att förstå och förklara samtiden*, Malmö: Liber AB
- Behtoui, Alireza & Olsson, Erik (2014), *The Performance of Early Age Migrants in Education and the Labour Market: a Comparison of Bosnia Herzegovinians, Chileans and Somalis in Sweden*, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 40 (5), pp. 778-795
- Bergman, Jonny (2010), *Seeking empowerment – asylum-seeking refugees from Afghanistan in Sweden*, Department of sociology, Umeå universitet Nr 64
- Brunnberg, Elinor, Borg, Marie & Fridström, Camilla (2012), *Ensamkommande barn – en forskningsöversikt*, Lund: Studentlitteratur AB
- Bryman, Alan (2011), *Samhällsvetenskapliga metoder*, Malmö: Liber AB
- Connolly, Helen (2015), *Seeing the relationship between the UNCRC and the asylum system through the eyes of unaccompanied asylum seeking children and young people*, *International Journal of Children's Rights*, Vol. 23 (1), pp. 52-77
- Danermark, Berth (2013), *Socialt arbete och kunskap – tre metateoretiska mönster*, i: Blom, Morén & Nygren (red.), *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning*, Stockholm: Natur och Kultur
- Engebrigtsen, Ada (2003), *The child's – or the state's – best interests? An examination of the ways immigration officials work with unaccompanied asylum seeking minors in Norway*, *Child & Family Social Work*, Vol. 8 (3), pp. 191-200
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2011) *Intervjuer*, i Ahrne & Svensson (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Liber AB

Farmbrough, Joanna (2014) *Factors that contribute to the emotional wellbeing, educational success and social connectedness of those arriving in one local authority as unaccompanied asylum seeking children*, University of Birmingham

Groome, David, et al (2010), *Kognitiv psykologi – processer och störningar*, Lund: Studentlitteratur AB

Gustafsson, Kristina, Fioretos, Ingrid, & Norström, Eva (2012), *Between Empowerment and Powerlessness: Separated Minors in Sweden*, In: A. Orgocka & C. Clark-Kazak (red.), *Independent Child Migration—Insights into Agency, Vulnerability, and Structure*, New Directions for Child and Adolescent Development, Vol. 136, pp. 65–77

Husom, Kårhild Løken (2007), *Svaga röster ska också höras – brukarmedverkan inom den psykiska hälso- och sjukvården*, i: Askheim, Peter Ole & Starrin, Bengt (red.), *Empowerment – I teori och praktik*, Malmö: Gleerups AB

Johansson, Anna (2005), *Narrativ teori och metod – med livsberättelsen i fokus*, Lund: Studentlitteratur

Kalman, Hildur & Johansson, Stina (2012), *Vad ligger i begreppet forskningsperson? Skydd av försöksperson respektive skydd av informanternas integritet*, i: Kalman & Lövgren (red.), *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups Utbildning AB

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012), *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups Utbildning AB

Kalman, Hildur (2013), *Kunskap och samhälle*, i: Blom, Morén & Nygren (red.), *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning*, Stockholm: Natur och Kultur

Kohli, Ravi K. S. (2006), *The sound of silence – listening to what unaccompanied asylum-seeking children say and do not say*, *British Journal of Social Work*, Vol. 36 (5), pp. 707-721

Kohli, Ravi K. S. (2007), *Practitioner's Stories*, i: Kohli, Ravi K.S. & Mitchell, Fiona (red.), *Working with unaccompanied asylum seeking children*, Hampshire: Palgrave Macmillan

Länsstyrelsen, *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*, [<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/integration/SiteCollectionDocuments/ovrigt/130318%20Ny%20folder%20f%C3%B6r%202013.pdf>, Hämtad: 2016-03-30]

Lundberg, Anna & Dahlquist, Lisa (2012), *Unaccompanied children seeking asylum in Sweden – Living conditions from a child-centred perspective*, *Refugee Survey Quarterly*, Vol. 31 (2), pp. 54-75

Malmsten, Jenny (2012), *I transit – ensamkommande barn berättar*, Malmö stad: FoU-rapport 2012: 1

Malmsten, Jenny (2014), *Unaccompanied children living in transitional houses – voices from Sweden*, International Journal of Migration, Health & Social Care, Vol. 10 (1), pp. 18-35

May, Tim (1997) *Samhällsvetenskaplig forskning*, Lund: Studentlitteratur AB

Melander, Charlotte (2015), *Ensamkommande barn och transnationellt socialt arbete*, i Montesino & Righard (red.), *Socialt arbete och migration*, Malmö: Gleerups Utbildning AB

Migrationsverket (2014), *Uppehållstillstånd – Vad händer då?*, [<http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-ar-barn-och-har-sokt-asyl/Utan-foraldrar/Uppehallstillstand.html>], Hämtad: 2016-05-01]

Migrationsverket (2016), *Aktuellt om ensamkommande barn och ungdomar – Maj* [<http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac387159a280/1463059120621/05+Aktuellt+om+maj+2016.pdf>], Hämtad: 2016-05-17]

Níraghallaigh, Muireann Ní (2012), *The causes of mistrust amongst asylum seekers and refugees – Insights from research with unaccompanied asylum-seeking minors living in the republic of Ireland*, Journal of Refugee Studies, Vol. 27(1), pp. 82-100

Ottosson, Lisa, Eastmond, Marita & Schierenbeck, Isabell (2012), *Safeguarding a child perspective in asylum perception – dilemmas of children's case workers in Sweden*, Journal of Refugee Studies, Vol. 26 (2), pp. 247-264

Perlinski, Marek (2013), *Socialarbetares kunskapsanvändning i klientarbete*, i: Blom, Morén & Nygren (red.), *Kunskap i socialt arbete: Om villkor, processer och användning*, Stockholm: Natur och Kultur

Rønning, Rolf (2007), *Brukarmedverkan och empowerment – gammalt vin i nya flaskor?*, i: Askheim, Peter Ole & Starrin, Bengt (red.), *Empowerment – I teori och praktik*, Malmö: Gleerups AB

SFS 2001:453, *Socialtjänstlag*

Signorini, Virginia (2015), *Producing memory – narratives of suffering in the asylum experience*, Subjectivity: Affect, memory and intergenerational transmission, Vol. 8 (4), pp. 382-408

Socialstyrelsen (2003), *Brukarmedverkan i socialtjänstens kunskapsutveckling*, [https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/10634/2003-110-10_200311010.pdf], Hämtad: 2016-04-24]

Socialstyrelsen (2007), *Meddelandeblad - mottagande av ensamkommande barn*, [https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8885/2007-1-1_200711.pdf], Hämtad: 2016-03-07]

Socialstyrelsen, 2013, *Ensamkommande barn och ungas behov – en kartläggning*, [<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19276/2013-11-37.pdf>, Hämtad: 2016-04-11]

Starrin, Bengt (2007), *Empowerment och förhållningssätt – Kan vi lära oss någonting av Pippi Långstrump?*, i: Askheim, Peter Ole & Starrin, Bengt (red.), *Empowerment – I teori och praktik*, Malmö: Gleerups AB

Svedmark, Eva (2012), *Att skydda individen från skada – En forskningsetisk balansakt*, i: Kalman & Lövgren (red.), *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups Utbildning AB

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2011), *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt*, i: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011), *Handbok i kvalitativa metoder*, Malmö: Liber AB

Tommessen, Sara, Corcoran, Paula & Todd, Brenda (2015), *Experiences of arriving to Sweden as an unaccompanied asylum-seeking minor from Afghanistan*, *Psychology of Violence*, Vol. 5 (4), pp. 374-383

Tunström, Andreas (2010), *Att lämna sin familj och sitt land*, *Invandrare och Minoriteter*, Vol. 5 (6), pp. 5-9

Wernersjö, Ulrika (2015), *Landing in a rural village – home and belonging from the perspectives of unaccompanied young refugees*, *Identities*, Vol. 22 (4), pp. 451-467

Bilaga 1

Vägledning och information till respondenten

Hej!

Vad roligt att du har visat intresse av att delta! Nedan finns samlad information för att du ska få en så bra inblick som möjligt i vad det innebär för dig att delta i studien. Du kan närsomhelst ställa frågor till mig på mail eller via mobil. Kontaktuppgifterna hittar du i slutet av dokumentet.

<i>Rubrik</i>	<i>Kommentar</i>
<i>1. Bakgrund och syfte</i>	Följande studie syftar till att undersöka vilka erfarenheter av socialtjänsten som finns hos personer som tidigare anlänt till Sverige utan vårdnadshavare.
<i>2. Förfrågan om deltagande</i>	Anledningen till att du läser detta brev beror på att du tidigare anmält intresse av att delta i studien. Du kan närsomhelst välja att avbryta ditt deltagande utan att ge någon som helst anledning.
<i>3. Hur går studien till?</i>	<p>För att delta i studien bör du vara över 18 år och inte längre befinna dig i en asylprocess. Din kontakt med socialtjänsten utifrån dina erfarenheter som ensamkommande barn bör helst vara avslutad. Däremot kan du självklart vara i kontakt med socialtjänsten på andra grunder utan att det påverkar ditt deltagande.</p> <p>Studien genomförs med hjälp av intervjuer där du vid 1 tillfälle under april 2016 intervjuas under cirka 30 minuter - 1 timme. Även om det kommer ställas en del frågor kommer du uppmuntras att berätta om egna erfarenheter av myndigheten och ge exempel.</p> <p>Med anledning av studiens syfte kommer dock fokus inte ligga på din bakgrund. Du bestämmer själv hur mycket eller lite du vill berätta under intervjun och vilka frågor du vill besvara eller inte.</p> <p>Intervjuerna kommer spelas in med hjälp av diktafon för ljudupptagning, vilka sedan kommer transkriberas och kodas utifrån teman. Ljudupptagningarna kommer enbart finnas tillgängliga för mig som forskningshuvudman och kommer endast användas i samband med studien. Inga uppgifter eller detaljer som eventuellt skulle kunna orsaka skada för någon inblandad kommer tas med i studiens färdiga resultat utan att ha bearbetats.</p>
<i>4. Vilka är riskerna?</i>	Att prata om tidigare erfarenheter eller händelser kan skapa känslomässiga reaktioner oavsett om du bearbetat vad du tidigare har varit med om eller inte. Om du under en intervju därav väljer att avbryta ditt deltagande kommer du i första hand tillfrågas om en uppföljande intervju vid ett senare tillfälle och därefter tillfrågas hur du ställer dig till att materialet används i studien. Materialet plockas bort om önskemålet att göra så finns hos dig som respondent.

- 5. Finns det några fördelar?** Genom att delta i studien är förhoppningen att du som respondent kan bidra till att bredda kunskapsfältet kring ensamkommande barns erfarenheter av myndighetsarbetet och mottagandet i Sverige.
- 6. Hantering av data och sekretess** Intervjuerna kommer efter inspelning koda utifrån teman om t.ex. inflytande och handlingsutrymme. Specifika citat kommer så långt det är möjligt anonymiseras avseende t.ex. personuppgifter eller situationsspecifika detaljer. Alla namn kommer fingeras och dina svar kommer inte kunna kopplas till dig eller behandlas av obehöriga.
- 7. Hur får jag information om studiens resultat?** Efter att intervjuerna genomförts och studien börjar lida mot sitt slut kommer du som respondent få ta del av studien innan publicering. Det för att tillförsäkra att du blivit uppfattad korrekt. Du kommer då få möjlighet till replik på de tolkningar och analyser som gjorts i studien.
- 8. Frivillighet** Deltagande i forskningsprojektet är frivilligt och du kan när som helst, utan förklaring, avbryta ditt deltagande. Avbryter du ditt deltagande kan du även välja om du vill att din intervju plockas bort ur studien. Din intervju kommer då inte användas alls. Om du inte längre skulle samtycka till deltagande går det bra att kontakta forskningshuvudman nedan tills dess att studien är publicerad.
- 9. Ansvariga** Forskningshuvudman för studien är: Elin Åberg (0737-555912, soc13eab@student.lu.se). Ytterligare information kan fås av handledare för studien: Anna Rypi (0462-228740, anna.rypi@soc.lu.se).
- Samtyckesformulär** Genom att delta i studien försäkrar jag att jag tagit del av informationen ovan. Jag har fått tillfälle att ställa frågor, fått dem besvarade och samtycker till deltagande i studien.

Bilaga 2

Intervjuguide

Inledning och bakgrundsinformation:

- Ålder och kön
- Vad visste du om socialtjänsten som nyanländ? Om andra myndigheter?

Fria tankar om kontakten med myndigheten och det dåvarande nya sammanhanget:

- Vilka förväntningar hade du på myndighetskontakten? Hur påverkade de mötet?
- Vilken bild fick du av socialtjänsten? Förändrades den? På vilket sätt?
- Hur såg er kontakt ut? Frekvens och tillgänglighet?

Bemötande och upplevelser:

- I vilka sammanhang upplevde du ett bra/mindre bra bemötande?
- Vilken typ av information ansåg du dig vara i behov av? Vilken information fick/saknade du?
- Vilken tillit och förtroende fanns till myndigheten? Förändrades den? Hur?

Byråkrati och tröghet:

- Händede det att du och din handläggare hade olika tankar om vad du behövde?
- Fanns det saker du behövde som du inte fick eller kunde få? Vad?
- Vilka förutsättningar och hinder fanns i relationen?
- Fanns det brister med arbetet som du då inte kunde uttrycka? Vilka?

Den egna rollen:

- Hur såg din roll ut i mötet med myndigheten? Förändrades den?
- I vilka sammanhang tog man till vara på din röst och vilja? Hur?
- Har du nu en annan syn på dina upplevelser från myndigheten än i början av kontakten? På vilket sätt skiljer de sig?